

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Стратегічні орієнтири дошкільної освіти

Черкаси
ЧОПОПП ЧОР
2013

ББК 74. 100.5

С. 83

Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради.
Протокол № 2 від 30 травня 2013 року

Укладачі:

Сіренко А.Є., методист лабораторії дошкільної та початкової освіти Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради;

Ванько К.І., методист лабораторії дошкільної та початкової освіти Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради

Рецензенти:

Андрющенко Т. К., кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри освітнього менеджменту та педагогічних інновацій Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради;

Троян Н. Д., головний спеціаліст управління освіти Уманської міської ради

С. 83 Стратегічні орієнтири дошкільної освіти. / [уклад. Сіренко А.Є., Ванько К.І.]. – Черкаси: ЧОПОПП. – 84с.

У збірнику розкриваються концептуальні основи, принципи, умови активного розвитку дітей дошкільного віку. Висвітлюється досвід роботи методистів дошкільних навчальних закладів, основна увага в якому сфокусована на поданні найефективніших способів активізації розвитку, навчання та виховання дошкільників, подано методичні рекомендації, матеріали з досвіду роботи вихователя-методиста у забезпеченні безперервної освіти педагогічних кадрів.

Збірник рекомендовано для вихователів-методистів дошкільних навчальних закладів, працівників науково-методичних центрів, може бути корисний педагогічним працівникам загальноосвітніх шкіл, а також усім хто цікавиться вирішенням питань дошкільної освіти.

ЗМІСТ

Методичні рекомендації «Про організацію роботи в дошкільних навчальних закладах у 2013/2014 навчальному році».	4
Інструктивно-методичні матеріали щодо організації та проведення «Тижня безпеки дитини».	10
Модель методичного забезпечення професійного зростання педагогів сільських дошкільних начальних закладів в умовах впровадження нових Державних стандартів дошкільної освіти.	22
Аналітичні аспекти планування роботи дошкільного навчального закладу	28
Заняття з мовленнєвого розвитку згідно сучасних вимог Базового компоненту дошкільної освіти.	33
Формування моральних цінностей як педагогічна умова формування життєво компетентної особистості.	41
Формування культури здорового способу життя дитини дошкільного віку як один із основних напрямків реалізації Базового компоненту дошкільної освіти.	46
Розвивальне предметне середовище дошкільного навчального закладу. . . .	54
Методичний супровід професійного становлення молодого фахівця.	60
Моделювання логічних співвідношень і об'єктів реального світу за допомогою конструктора LEGO.	64
Організація трудової діяльності дітей дошкільного віку.	68

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ РОБОТИ В ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ У 2013/2014 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ»

Функціонування сучасної системи дошкільної освіти ґрунтується на основних положеннях Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу», «Про охорону дитинства» та інших чинних актів вищих органів державної влади.

Проблеми дошкільної освіти ще не мали такого визнання як сьогодні, до неї прикута увага вищого керівництва держави, науковців, практиків – усіх освітян і громадян України. Свідченням цього є оновлення Державного стандарту дошкільної освіти Базового компоненту (2012), проведення Всеукраїнського конкурсу педагогічної майстерності «Вихователь року».

На сьогодні одним із основних напрямів державної освітянської політики в Україні визнано модернізацію системи дошкільної освіти з урахуванням принципів демократизації, гуманізації, індивідуалізації педагогічного процесу. В її основу покладено пріоритетність дошкільної ланки в єдиній національній системі неперервної освіти, а основним завданням визначено своєчасне становлення і повноцінний розвиток життєвокомпетентної творчої особистості з раннього дитинства.

Пріоритетні напрями діяльності дошкільних навчальних закладів у 2013/2014 навчальному році – переосмислення розвивальних, виховних і навчальних завдань, використання особистісно-орієнтованого підходу до розвитку кожної дитини, впровадження в освітній процес найкращого педагогічного досвіду роботи, новітніх технологій виховання та навчання тощо.

Зміст освітньої роботи з дітьми дошкільного віку має відповідати основним вимогам та концептуальним засадам Базового компонента дошкільної освіти (редакція 2012), яким передбачено створення належних умов для функціонування дошкільної освіти, а саме:

- визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості;
- збереження дитячої субкультури;
- створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей
- пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя;
- повага до дитини врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника;
- компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів особистих якостей і вольової поведінки;
- надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості інтереси з колективними;

- формування у дітей цілісної, реалістичної картини світу, основ світогляду.

З огляду на це, зміст дошкільної освіти в межах Базового компонента реалізується через:

- ✓ **„Впевнений старт”**, програма розвитку дітей старшого дошкільного віку (наказ МОН України про її затвердження та впровадження № 1111 від 23.11.2010 року), якою передбачено орієнтири змістового наповнення освітньої роботи з 5-річними дітьми при повному, короткотривалому, сезонному їх перебуванні у групах при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних закладах або при наданні освітніх послуг домашніми педагогами (гувернерами). Нею також можуть скористатися педагоги, задіяні для організації роботи консультаційних пунктів при навчальних закладах чи управліннях (відділах) освіти, та соціальні педагоги. Програма націлює педагогів і батьків на особистісний розвиток дітей за основними напрямками освітньої роботи (фізичний, соціально-моральний, пізнавальний, художньо-естетичний розвиток, організація ігрової діяльності);
- ✓ **„Дитина в дошкільні роки”**, програма розвитку дітей (лист МОН про надання грифу «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» № 1/11-11178 від 08.12.2010), яка конкретизує зміст Державної базової програми «Я у Світі» по кожному окремому року життя дітей. Змістове наповнення програми диференційовано на інваріантну (обов'язкову) та варіативну (додаткову) частини, що дозволяє уникнути фізичних і психічних перевантажень дітей, орієнтує дошкільні заклади та сім'ї на певний освітній стандарт та вказує обсяги виходу за його межі з урахуванням інтересів, бажань, нахилів дітей, попиту батьків та конкретних умов діяльності дошкільних навчальних закладів, інших соціальних інституцій, які надаватимуть освітні послуги;
- ✓ **„Дитина”**, програма виховання і навчання дітей від двох до семи років (лист МОН про надання грифу «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» № 1/11-11177 від 08.12.2010), яка визначає зміст, обсяг, порядок подачі дітям освітнього матеріалу, орієнтує на комплексну реалізацію виховних та навчальних завдань з поступовим ускладненням на кожному віковому періоді, що забезпечує цілісний гармонійний розвиток особистості дитини. Значна увага в ній приділена майбутнім першокласникам – дітям 5-річного віку. Основними завданнями освітньої роботи зі старшими дошкільниками визначено різнобічний розвиток особистості, формування оптимістичного світогляду, культури поведінки, психологічної готовності до майбутнього шкільного життя.
- ✓ Регіональна програма розвитку дітей дошкільного віку **„Українське дошкілля”**, авт.-упор. Білан О.І. (лист МОНмолодьспорту про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України» від 09.12.2011 № 1/11-11601)

З метою поліпшення якості педагогічного процесу та реалізації варіативного змісту дошкільної освіти у роботі з дітьми дошкільного віку можна використовувати парціальні програми, що схвалені комісією з дошкільної педагогіки та психології Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України для використання в дошкільних навчальних закладах. Зокрема це такі парціальні програми:

- «Англійська мова для дітей дошкільного віку», автор Шкваріна Т.М.;
- «Дитяча хореографія», автор Шевчук А.С.;
- «Кольорові долоньки», автор Ликова І.О.;
- «Українотворець», керівник авторського колективу Кононенко П.П.;
- «Лего-конструювання», автор Пеккер Т.В.

Вищезазначені нововведення не скасовують звичні для практиків підходи до організації життєдіяльності дітей та планування освітньої роботи. Педагоги можуть використовувати посібники та інші види навчальної літератури, які укладено у відповідності із вимогами чинних програм. Як і раніше, вони мають право обирати зручні для себе форми графічного або текстового планування за режимними процесами, тематичними блоками, лініями розвитку, видами діяльності, формами дитячої активності з урахуванням освітніх ліній нової редакції Базового компонента.

В усіх навчальних закладах, що забезпечують здобуття дошкільної освіти, при організації освітньої роботи можна керуватися концептуальними засадами вищезазначених програм, їхніми пріоритетними завданнями та обсягами програмового матеріалу у відповідності із віковими особливостями вихованців, забезпечуючи таким чином безперервність та наступність у здобутті дошкільної освіти на різних етапах розвитку дитини, починаючи із раннього і закінчуючи старшим дошкільним віком. Такий підхід сприятиме оптимальному використанню можливостей кожного вікового періоду для повноцінного розвитку дитини, створенню сприятливого розвивального середовища, передбачатиме застосування доцільних форм, методів і прийомів педагогічної діяльності, спрямованих на задоволення потреб та інтересів самої дитини.

У 2013/2014 навчальному році педагогічним колективам дошкільних навчальних закладів особливу увагу необхідно акцентувати на вирішення таких питань:

- формування безпечної поведінки дітей у різних життєвих ситуаціях;
- формування свідомого ставлення у дітей дошкільного віку до власного здоров'я;
- розвиток духовних цінностей у дошкільника через організацію предметно-практичної діяльності.

Проблема формування безпечної поведінки дітей у різних життєвих ситуаціях має розглядатися в контексті дотримання таких принципів організації освітньо-виховної роботи:

- ✓ Принцип систематичності *(протягом навчального року за гнучкого розподілу змісту відповідно до віку і можливостей дітей).*

- ✓ Принцип урахування умов проживання (*різний досвід взаємодії з довіллям сільських та міських дітей, відповідно від цього залежить розуміння дитиною джерела небезпеки*).
- ✓ Принцип інтеграції (*тему безпеки варто інтегрувати з іншими темами по різних розділах програми, пропонувати застосовувати свої знання правил безпеки у різних видах діяльності*).
- ✓ Принцип взаємодії дошкільного закладу з родин вихованців (*залучати батьків не лише на продовження та удосконалення набутих знань, умінь і навичок, а й бути активним учасником формування у малят позитивного, безпечного досвіду життєдіяльності*).

Освітню роботу з безпеки життєдіяльності не слід обмежувати лише засвоєнням дошкільниками норм та правил. Варто викликати у дітей бажання дотримуватися правил безпеки не через заборони, а завдяки пізнанню, значущій мотивації. Необхідно забезпечувати активне засвоєння кожною дитиною необхідних знань та вмінь безпечної поведінки; формувати навички орієнтування та швидкої реакції в різних життєвих ситуаціях. Навчаючи дітей основ безпечної поведінки, не слід залакувати їх можливою небезпекою, важливіше виховувати розумну обережність. В освітній роботі з безпеки життєдіяльності перевагу доцільно надавати спостереженням, довірчим бесідам, моделювання та наліз проблемних ситуацій, дидактичним, сюжетно-рольовим, конструкторсько-будівельним, рухливим іграм, різним видам трудової діяльності, інтегрованим заняттям, розробленню спільних проектів з даної проблеми.

З метою формування свідомого ставлення у дітей дошкільного віку до власного здоров'я необхідно скоординувати зусилля всіх інституцій, причетних до справи охорони життя і зміцнення здоров'я (медичні, управлінські, методичні служби різних рівнів, педагогічні колективи дошкільних навчальних закладів, родини вихованців) у таких напрямках:

- забезпечення збалансованого харчування, медичного обслуговування дітей різних вікових категорій відповідно до потреб розвитку, оснащення освітнього процесу необхідним фізкультурним, ігровим інвентарем та обладнанням;
- використання у практичній роботі дошкільних закладів сучасних засобів оздоровлення, фізичного розвитку і виховання: обладнання фізіотерапевтичних і медичних кабінетів, фізкультурних, ігрових майданчиків, залів, спортивних комплексів, тренажерів для групових кімнат з метою проведення занять, рухливих ігор, фізкультурних свят, розваг, днів здоров'я, дихальної та лікувальної гімнастики тощо;
- розроблення та впровадження у педагогічний процес новітніх методик профілактики та лікування дитячих захворювань, здоров'язбережувальних та здоров'яформувальних технологій, соціально-оздоровчих проектів;

- активне використання традиційних і нетрадиційних форм, методів, засобів фізичного виховання, які б сприяли оптимізації рухового режиму в дошкільному навчальному закладі;
- впровадження наукових інновацій, кращого досвіду з питань фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку в практику роботи навчальних закладів, соціальних, психологічних служб та родинного виховання;
- максимальне забезпечення потреб дошкільних навчальних закладів у висококваліфікованих спеціалістах (лікарях, медичних сестрах, вихователях, в т.ч. з фізичної культури, психологах, при потребі – логопедах, дефектологах тощо). При цьому слід орієнтуватися на Типові штатні нормативи для дошкільних навчальних закладів, які затверджені наказом МОН від 04.11.2010 № 1055;
- сприяння доступності здобуття дошкільної освіти для дітей з особливими потребами (вадами фізичного, психічного розвитку), впровадження інклюзивної освіти у практику роботи дошкільних навчальних закладів/груп загального розвитку;
- популяризація ідей здорового способу життя, безпечної поведінки у довкіллі, спеціальних знань серед дітей та батьківської громадськості.

Задля підвищення якості рівня сформованості свідомого ставлення до власного здоров'я у дітей дошкільного віку, варто при організації освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах урізноманітнювати форми цілеспрямованого навчально-виховного впливу, зокрема, шляхом організації індивідуальних занять, проведення гурткової (секційної, студійної) роботи; застосовувати в освітній роботі педагогічні інновації, сучасні психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології; вивчати, узагальнювати та поширювати передовий педагогічний досвід місцевого, обласного, всеукраїнського рівнів; активізувати взаємодію з батьками; удосконалювати механізми моніторингу освітнього процесу та ін.

При вирішенні завдання формування духовних цінностей у дітей дошкільного віку рекомендуємо звернутися до принципів, що відображені в етнопедагогіці, а саме: в мові, народних звичаях, традиціях, святах, обрядах, ритуалах, символах, образотворчому, музичному, хореографічному мистецтвах, досвіді родинного виховання, сімейно-побутовій культурі, народних дитячих іграх, іграшках тощо. А головними засобами формування у підростаючого покоління духовних цінностей є рідна мова, історія, фольклор, мистецтво і свята народного календарного циклу, народні символи та прикмети, родинно-побутова культура, звичаї, традиції, обряди.

Отже, духовні цінності краще всього формуються на засадах гуманізму, природо-відповідності, зв'язку виховання з життям народу, єдності вимог і поваги до особистості дитини, віри в її сили і можливості. Складовими етнопедагогіки є:

- ✓ народна фамілістика – знання і досвід будівництва міцної та здорової сім'ї;

- ✓ народне дитинознавство – ставлення народу до дітей, виховні чинники формування особистості у дошкільному віці;
- ✓ народна дидактика – досвід народу в розумовому вихованні, формуванні основ світогляду підростаючого покоління;
- ✓ народна педагогічна деонтологія – етична сфера думок і вчинків кожної людини;
- ✓ виховна практика – використання народної мудрості у засобах етнізації, формуванні національної самосвідомості дитини.

Однією із ефективних додаткових форм організації освітнього процесу в умовах дошкільного навчального закладу є гурткова робота, яка спрямована на задоволення потреб та інтересів дітей до певного виду діяльності, виявлення та розвиток у них загальних та спеціальних здібностей. З огляду на це, у дошкільних навчальних закладах можуть функціонувати такі гуртки: художньо-естетичні (образотворчі, хореографічні, музичні, театральні), фізкультурно-спортивні, логіко-математичні, пізнавальні, мовленнєві та ін. Діяльність гуртка потребує наявності відповідної матеріальної бази (спеціальних приміщень, матеріалів, обладнання, інвентарю, технічних засобів) та кадрового забезпечення (фахівці із педагогічною освітою певної спеціалізації – керівники студії образотворчої діяльності, хореографи, хормейстери, вчителі іноземної мови, тренера з різних видів спорту тощо).

Робота гуртків має будуватися на основі чинних парціальних авторських програм або варіативної частини чинних комплексних програм, які конкретизують, розширюють, а в окремих випадках перевищують вимоги до рівня обізнаності, життєвої компетентності дітей, окресленого інваріантною складовою цих програм.

З метою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у практику роботи дошкільних навчальних закладів управлінським та методичним службам різних рівнів необхідно створювати умови для комп'ютеризації освітнього процесу та підвищення рівня інформаційної компетентності, комп'ютерної грамотності педагогічних працівників дошкільної освіти; сприяти розробленню власних сайтів дошкільних закладів для обміну досвідом, участі у різних проектах, контактів з батьківською громадськістю тощо.

При організації спільної роботи з батьками вихованців необхідно передбачати різні форми взаємодії з ними: як традиційні (батьківські збори, консультації, бесіди, семінари, семінари-практикуми, майстер-класи, дні «відкритих дверей», показові заняття, спільні свята, розваги, інформаційні стенди, тематичні папки-пересувки, родинні газети, «скриньки» запитань і пропозицій, звукові листи, бібліотеки відеоматеріалів із різних проблемних питань, школи взаємодопомоги), так і нові (електронні міні-бібліотеки, Інтернет-сайти для батьків тощо). Ефективність такої взаємодії досягається через реалізацію важливих завдань:

- забезпечення максимального використання виховного потенціалу педагогів і родини у формуванні особистості дитини;

- підвищення рівня психолого-педагогічної культури батьків, формування у них свідомого розуміння власної активної позиції у вихованні своїх дітей;
- заохочення батьків до участі в освітньому процесі на засадах рівності, партнерства і взаємоповаги;

- залучення батьків до створення належних умов для успішної життєдіяльності та розвитку дітей у сім'ї та дошкільному навчальному закладі.

Тісна співпраця всіх служб дошкільного навчального закладу, батьківської громадськості, керівних інстанцій, їх націленість на досягнення спільної мети стане запорукою успішної організації освітньої роботи з дітьми дошкільного віку.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ «ТИЖНЯ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ»

Відповідно до статті 11 Закону України «Про дошкільну освіту» «дошкільний навчальний заклад:

- створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання;

- формує у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки;

- сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психологічному й фізичному розвитку дітей».

Збільшення дитячого травматизму ставить завдання щодо систематичної роботи з дошкільниками з метою вироблення в їх свідомості стереотипів поведінки в життєвому середовищі – навчок користування предметами та речами, поведінки в різних ситуаціях тощо.

З метою удосконалення теоретичних знань та практичних навичок вихователів з формування у дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я та життя, з метою поліпшення якості навчально-виховної роботи з питань особистої безпеки та захисту життя рекомендуємо започаткувати проведення в дошкільних навчальних закладах щорічного «Тижня безпеки дитини» як форми систематизації знань дітей про безпечне довкілля.

«Тиждень безпеки дитини» не потребує суворої регламентації, його зміст залежить від місцевих умов, традицій, природо-техногенних особливостей, території, професійного досвіду вихователів та підготовленості дітей.

I. Підготовка до проведення «Тижня безпеки дитини»

Підготовку до проведення «Тижня безпеки дитини» в дошкільному навчальному закладі (далі – ДНЗ) потрібно розпочати з наказу про проведення «Тижня безпеки дитини», у якому зазначаються терміни та особи, відповідальні за проведення цього заходу, склад творчої групи (додаток 1).

До творчої групи, як правило, входять:

- завідувач ДНЗ;
- вихователь-методист;
- вихователі груп;
- медична сестра.

Члени творчої групи знайомляться з різними варіантами проведення «Тижня безпеки дитини», що містяться в навчально-наочних та методичних посібниках, і адаптують їх до умов свого ДНЗ.

Відповідно до затвердженого наказу члени творчої групи складають план основних заходів підготовки до проведення «Тижня безпеки дитини». Заплановані заходи мають бути конкретними та пізнавальними, цікавими не тільки для дітей, але й для їх батьків, які беруть участь у «Тижні безпеки дитини» (орієнтовний план наведено в додатку 2).

На основі загального плану проведення «Тижня безпеки дитини» вихователі складають план заходів для кожної вікової групи, який наповнюють змістом навчально-виховної роботи з дітьми: тематичні заняття, дидактичні, сюжетні, театралізовані, конструктивно-будівельні ігри з елементами безпеки життя, конкурси, естафети, змагання, екскурсії та прогулянки на природу, читання творів художньої літератури відповідної тематики, аналіз небезпечних ситуацій та правила поведінки (орієнтовна тематика для проведення «Тижня безпеки дитини» для старшої групи наведена в додатку 3).

План заходів обов'язково містить практичний тренінг з евакуації дітей та працівників з приміщень дошкільного закладу. Терміни та порядок проведення навчальної евакуації визначається наказом завідувача (додаток 4). Мета цього заходу - відпрацювання правильної поведінки учасників навчально-виховного процесу під час екстремальних та надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

II. Проведення «Тижня безпеки дитини»

Проведення «Тижня безпеки дитини» має проходити неформально, творчо, з позицій діяльнісного підходу. Це дає змогу забезпечити умови для збагачення досвіду дітей щодо безпечної поведінки.

Перший день «Тижня безпеки дитини» у ДНЗ слід розпочати зі святкових зборів, на які запрошуються батьки, шефи, спонсори. Незвичайна обстановка, яскраві транспаранти зроблять цей ранок справді святковим. Під час святкової лінійки проводиться парад груп-учасників у святковій формі з атрибутами здорового способу та безпеки життя. Це яскраве дійство надовго запам'ятається дітям.

Батьки відвідують заплановані заходи «Тижня безпеки дитини» у зручний для них час та беруть у них участь.

Під час проведення навчальної евакуації дітей та працівників з приміщень дошкільного закладу практично відпрацьовується проведення евакуації при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій, порядку дій за сигналом «Увага всім»:

- отримання начальником цивільного захисту дошкільного закладу інформації про загрозу чи виникнення надзвичайної ситуації від служби цивільного захисту міста (району);
- доведення цієї інформації до працівників;
- підготовка дітей до евакуації;
- проведення евакуації;
- розміщення дітей після евакуації;
- надання інформації батькам про місцезнаходження дітей.

За результатами проведення «Тижня безпеки дитини» слід створити спеціальний стенд, на якому розмістити перелік заходів, фотоматеріали змагань та найкращі моменти проведення заходів, малюнки дітей – переможців конкурсу малюнків та інші наочні та ілюстративні матеріали.

Наприкінці «Тижня безпеки дитини» доцільно провести по групах бесіди з дітьми і з'ясувати, що сподобалось чи запам'яталося дітям, це допоможе оцінити проведену вихователями роботу з навчання дітей питанням безпеки життєдіяльності.

Творча група складає звіт про підсумки проведення «Тижня безпеки дитини» в ДНЗ, за яким завідувач видає наказ про підсумки проведення, визначаються позитивні сторони і виявлені недоліки, що необхідно усунути до запропонованого строку (додатки 5,6).

Перелік нормативно-правових актів для забезпечення організації та проведення "Тижня безпеки дитини"

1. Закон України «Про правові засади цивільного захисту».
2. Закон України «Про цивільну оборону України».
3. Закон України «Про охорону праці».
4. Закон України «Про охорону дитинства».
5. Закон України «Про дошкільну освіту».
6. Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру».
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про дошкільний навчальний заклад» від 12.03.2003 № 305.
8. Наказ МОН України «Про Положення про функціональну підсистему «Освіта і наука України» єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру» від 03.09.09 № 814.
9. Наказ МОН України "Про затвердження Типової програми навчання працівників органів управління освіти і науки, навчальних закладів, установ, організацій і підприємств галузі від 17.01.2002 № 28.
10. Наказ МНС України "Про затвердження Порядку здійснення підготовки населення на підприємствах, в установах та організаціях до дій при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру від 23.04.01 № 97.

Назва дошкільного навчального закладу

НАКАЗ

«__» _____ 20__ р. м. _____ № _____

*Про організацію та проведення
«Тижня безпеки дитини»*

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 21 березня 2011 року № 246 «Про основні заходи цивільного захисту на 2011 рік» та наказу _____ районного (міського) управління (відділу) освіти

_____ (дата, номер та назва наказу)

з метою поліпшення якості навчально-виховної роботи з дітьми з питань особистої безпеки та захисту життя; пропаганди здорового та безпечного способу життя серед дітей та батьків; вироблення у дітей дошкільного віку умінь та навичок щодо захисту свого життя і здоров'я під час надзвичайних ситуацій

НАКАЗУЮ:

1. Провести «Тиждень безпеки дитини» в період з «__» по «__» 200__ р.
2. Призначити відповідальним за проведення «Тижня безпеки дитини»

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, посада)

3. Для підготовки та проведення «Тижня безпеки дитини» створити творчу групу в складі: _____ - голова,

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

члени творчої групи: _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

4. Творчій групі розробити та затвердити план проведення заходів «Тижня безпеки дитини» із залученням батьків.

5. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Завідувач ДНЗ
Підпис,

_____ прізвище, ім'я, по батькові

ЗАТВЕРДЖЕНО
Завідувач дошкільного
навчального закладу
ПІБ _____
підпис

**ПЛАН (орієнтовний)
основних заходів підготовки до проведення «Тижня безпеки дитини»**

№ з/п	Зміст роботи	Форма роботи	Відповідальний за виконання	Термін виконання
1.	1.1. Видати наказ про проведення «Тижня безпеки дитини» 1.2. Перевірити наявність усіх документів системи цивільного захисту в ДНЗ. 1.3. Перевірити наявність журналів проведення інструктажів з охорони праці та безпеки життєдіяльності	Наказ Накази, плани евакуації тощо	Завідувач ДНЗ	За місяць до проведення
2.	Підготувати матеріали та оформити стенди «Бережемо життя і здоров'я дітей» за розділами «Дитина і природа», «Дитина і вулиця», «Дитина серед людей», «Здоров'я дитини» тощо.	Стенди з моделювання м поведінки в надзвичайних ситуаціях	Вихователь-методист	За 2 тижні до проведення
3.	Провести лекцію «Морально-психологічна підготовка працівників ДНЗ до дій в екстремальних ситуаціях».	Лекція з демонстрацією наочних матеріалів	Практичний психолог	За тиждень до проведення
4.	4.1. Підготувати план проведення заходів з фізичної культури, які мають бути проведені під час «Тижня безпеки дитини». 4.2. Перевірити стан спортивного обладнання.	Конспекти	Інструктор з фізичної культури	За 3-5 днів до проведення
5.	Підготувати план проведення свят і розваг за тематикою безпеки дитини	План, конспект	Музичний керівник	За 3-5 днів до проведення

6.	6.1. Оформити куточки «Безпека дитини» в кожній віковій групі. 6.2. Підготувати і оформити виставки дитячих малюнків на тему «Безпека життя і здоров'я дитини».	Куточки-стенди, виставки малюнків	Вихователі	За 2 дні до проведення
7.	7.1. Підготувати інструкції, пам'ятки з питань безпеки життєдіяльності і правил надання першої допомоги постраждалим від нещасних випадків. 7.2. Перевірити стан та забезпеченість медичного обладнання. 7.3. Поповнити аптечку швидкої допомоги в медичному кабінеті та в усіх вікових групах. 7.4. Виготовити ватно-марлеві пов'язки	Пам'ятка, інструкції	Медичний працівник, вихователі	За 2 дні до проведення
8.	8.1. Перевірити стан пожежних щитів та пожежного інвентарю, перезарядити за необхідності вогнегасники. 8.2. Перевірити стан електричного, опалювального обладнання, приміщень та території.	Огляд, перезарядка вогнегасників	Завідувач господарством	За 2 дні до проведення
9.	Провести з батьками лекцію про дії під час екстремальних та надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру	Лекція	Особа, відповідальна за безпеку життєдіяльності ДНЗ	За тиждень до проведення

Голова творчої групи _____ підпис _____ прізвище _____

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ «ТИЖНЯ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ» ДЛЯ СТАРШОЇ ГРУПИ

Перший день

1. Засідання екологічного клубу «Природа – друг, природа – ворог» (надзвичайні ситуації), прогулянка до лісу.
2. Музична розвага «У лісочок ми підемо, грибів, ягід там нарвемо» (їстівні та неїстівні гриби, ягоди).
3. Дидактична гра «Стихийне лихо» (небезпечні ситуації: сильний вітер, буревій, гроза, буран тощо).

Другий день

1. «Обережність не завадить» (шкідливість промислових відходів).
2. Читання оповідання Б.Житкова «Обвал».
3. Сюжетно-рольова гра «Рятувальники».
4. Дидактична гра «Аварія» (найпростіші засоби індивідуального захисту).

Третій день

1. Сюжетно-рольова гра «Я вдома сам» (вирішення проблемних ситуацій вдома).
2. Дидактична гра «Я і незнайомець» (поведінка з незнайомими людьми).
3. Читання казки «Червона шапочка».
4. Сюжетно-рольова гра «Сім'я» (поведінка дітей вдома).

Четвертий день

1. Читання твору К.Чуковського «Айболить».
2. Бесіда «Міцне здоров'я».
3. Дидактична гра «Лялька захворіла».
4. Спортивна розвага «Ми зі спортом дружимо».
5. Ігрові ситуації «Чистота – запорука здоров'я» (предмети особистої гігієни).

П'ятий день

1. Бесіда «Твої дії в разі небезпеки» (сигнал оповіщення, як при цьому діяти).
2. Сюжетно-рольова гра «Тривога» (правила поведінки в екстремальних ситуаціях).
3. КВК «ЯК діяти в різних життєвих ситуаціях».
4. Спортивні ігри.
5. Навчальна евакуація.

Назва дошкільного навчального закладу

Н А К А З

«_____» _____ 20__ м. _____ № _____

**Про проведення практичного
тренінгу з евакуації**

З метою покращання профілактичної роботи з безпеки життєдіяльності та проведення заходів «Тижня безпеки дитини»

Н А К А З У Ю:

1. Провести навчальну евакуацію вихованців і працівників з приміщень дошкільного навчального закладу «_____» _____ 20__ о 8 годині 30 хвилин.

2. Для підготовки навчальної евакуації призначити робочу комісію у складі:

Голова комісії: _____
(прізвище, ім'я. по батькові, посада)

Члени комісії: _____
(прізвище, ім'я. по батькові, посада)

_____ (прізвище, ім'я. по батькові, посада)

3. Комісії розробити послідовність проведення навчальної евакуації і довести до відома всіх вихователів.

4. Контроль за виконанням наказу покласти на

_____ (прізвище, ім'я. по батькові, посада)

Завідувач ДНЗ _____
(прізвище, ім'я. по батькові)

З наказом ознайомлені:

_____ (дата) _____
(підпис) (прізвище, ім'я. по батькові)

_____ (дата) _____
(підпис) (прізвище, ім'я. по батькові)

_____ (дата) _____
(підпис) (прізвище, ім'я. по батькові)

З В І Т (орієнтовний)
про проведення «Тижня безпеки дитини»
в дошкільному навчальному закладі

(назва, місто, район)

На виконання наказу завідувача дошкільним навчальним закладом _____ м. _____ від «___» _____ 20__ р. № _____ «Про проведення «Тижня безпеки дитини» з «___» по «___» _____ 20__ р. у ДНЗ № _____ проведено «Тиждень безпеки дитини».

Метою проведення «Тижня безпеки дитини» є поліпшення якості навчально-виховної роботи з дітьми з питань особистої безпеки та захисту життя; пропаганда здорового та безпечного способу життя серед дітей та батьків; вироблення у дітей дошкільного віку умінь та навичок щодо захисту свого життя і здоров'я під час НС.

Для проведення «Тижня безпеки дитини» було створено творчу групу, яка підготувала План підготовки до проведення «Тижня безпеки дитини» і План проведення «Тижня безпеки дитини».

Під час підготовки до «Тижня безпеки дитини» проведено ряд заходів:

- перевірено наявність усіх документів системи цивільного захисту в ДНЗ;
- перевірено наявність журналів проведення інструктажів з охорони праці та безпеки життєдіяльності;
- підготовлено матеріали та оформлено стенди «Бережемо життя і здоров'я дітей» за розділами «Дитина і природа», «Дитина і вулиця», «Дитина серед людей», «Здоров'я дитини» тощо;
- перевірено стан електричного, опалювального обладнання, приміщень та території, стан пожежних щитів та пожежного обладнання, зроблено перезарядку вогнегасників;
- перевірено наявність інструкцій, пам'яток з питань безпеки життєдіяльності і правил надання першої допомоги постраждалим від нещасних випадків;
- оформлено куточки «Безпека дитини» в кожній віковій групі;
- підготовлено і оформлено виставки дитячих малюнків на тему «Безпека життя і здоров'я дитини»;
- перевірено стан та забезпеченість медичного обладнання, поповнено аптечку швидкої допомоги в медичному кабінеті та в усіх вікових групах;
- виготовлено ватно-марлеві пов'язки як засіб індивідуального захисту;
- підготовлено конспекти заходів з фізичної культури, які мають бути проведені під час «Тижня безпеки дитини», перевірено стан спортивного обладнання;
- підготовлено план і конспект свят і розваг за тематикою безпеки дитини;
- проведено з батьками лекцію про дії під час екстремальних та надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Однак, під час перевірки виявлено певні недоліки, а саме:

- план евакуації дітей на випадок надзвичайної ситуації слід оновити у зв'язку з проведеним ремонтом першого поверху;
- замінити на штепсельних розетках запобіжні заглушки, що вийшли з ладу, і написи про величину напруги;
- провести доопрацювання системи своєчасного інформування про надзвичайні ситуації.

Під час «Тижня безпеки дитини» проведено:

- конкурс дитячих малюнків «Небезпеки, які нас оточують», переможцем конкурсу стали _____ (середня група) та _____ (старша група);
- інтелектуально-розважальна гра для педагогів-вихователів на правила поведінки під час стихійних лих «Брейн-ринг», переможець - вихователька старшої групи _____;
- сюжетно-розважальна гра «Кожна маленька дитина повинна це знати з пелюшок» для дітей старшого віку та батьків;
- дидактична гра «Свої – чужі» для дітей середнього віку;
- спортивна розвага «Ми малята – здоров'ята» для дітей молодшого віку.

«___» _____ 20__ р. об 11 годині проведено практичний тренінг з евакуації вихованців і працівників ДНЗ на випадок надзвичайної ситуації. За результатами проведеної навчальної евакуації зроблено висновок про необхідність додаткового відпрацювання своєчасного інформування про надзвичайну ситуацію та порядок і послідовність дій під час евакуації.

На завершення «Тижня безпеки дитини» працівниками і вихованцями ДНЗ підготовлено святковий концерт за тематикою безпеки дитини.

Голова творчої групи _____ підпис _____ прізвище

Назва дошкільного навчального закладу

НАКАЗ

«_____» _____ 20__ м. _____ № _____

Про підсумки «Тижня безпеки дитини»

На виконання наказу від _____ 20__ р. № _____ «Про проведення «Тижня безпеки дитини» в ДНЗ № _____ м. _____, а також з метою створення безпечних і нешкідливих умов навчально-виховного процесу та профілактики дитячого травматизму в ДНЗ з _____ по _____ 20__ р. проведено «Тиждень безпеки дитини».

Під час «Тижня безпеки дитини» проведено заходи відповідно до розробленого Плану проведення:

- проведено бесіди, рольові та дидактичні ігри, спортивні розваги тощо, спрямовані на формування у дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я та життя та поліпшення якості навчально-виховної роботи з питань особистої безпеки та захисту життя;
- перевірено наявність усіх документів системи цивільного захисту в ДНЗ;
- перевірено наявність журналів проведення інструктажів з охорони праці та безпеки життєдіяльності;
- підготовлено матеріали та оформлено стенди «Бережемо життя і здоров'я дітей» за розділами «Дитина і природа», «Дитина і вулиця», «Дитина серед людей», «Здоров'я дитини» тощо;
- перевірено стан електричного, опалювального обладнання, приміщень та території, стан пожежних щитів та пожежного обладнання, зроблено перезарядку вогнегасників;
- перевірено наявність інструкцій, пам'яток з питань безпеки життєдіяльності і правил надання першої допомоги постраждалим від нещасних випадків;
- оформлено куточки «Безпека дитини» в кожній віковій групі;
- підготовлено і оформлено виставки дитячих малюнків на тему «Безпека життя і здоров'я дитини».

Ураховуючи зазначене вище.

НАКАЗУЮ:

1. Визнати, що «Тиждень безпеки дитини» проведено на належному рівні.
2. Нагородити грамотами ДНЗ за активну участь у проведенні «Тижня безпеки дитини» вихователів _____ групи _____ та _____ групи _____.

3. Завідувачу господарством _____:
доопрацювати план евакуації дітей на випадок надзвичайної ситуації;
замінити на штепсельних розетках запобіжні заглушки, що вийшли з ладу, і написи про величину напруги;

провести доопрацювання системи своєчасного інформування про надзвичайні ситуації.

4. _____, відповідальному за безпеку життєдіяльності в ДНЗ, постійно вживати заходів щодо забезпечення нешкідливих і безпечних умов навчально-виховного процесу в ДНЗ.

5. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Завідувач ДНЗ _____ підпис _____ прізвище

Дата

МОДЕЛЬ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІВ СІЛЬСЬКИХ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Методичне забезпечення будь-якого педагогічного процесу представляє сукупність засобів, правил, вибір яких дозволяє педагогам вирішувати поставлені перед ними завдання. Вони містять у собі різні варіанти змісту педагогічної діяльності, форми й методи, що забезпечують досягнення поставлених педагогом цілей стосовно конкретної дитини й групи дітей.

Метою методичного забезпечення освітнього процесу в районних дошкільних навчальних закладах є стимулювання інноваційної діяльності педагогів і педагогічних колективів, створення умов для постійного вдосконалення педагогічної діяльності, приведення її у відповідність із новими вимогами, сучасними досягненнями науки й практики.

Основними **завданнями**, реалізація яких дозволить зробити методичне забезпечення адекватним сучасним вимогам, є наступні:

- створити умови для доступності науково-педагогічної інформації кожному педагогові відповідно до його професійних потреб;
- зробити можливим трансформацію передового досвіду діяльності педагогів району;
- розробити моніторинг, що дозволяє відслідковувати ефективність методичного забезпечення освітнього процесу;
- сприяти формуванню атмосфери творчості й пошуку в педагогічних колективах дошкільних навчальних закладів.

Основними **критеріями методичного забезпечення** є: ефективність професійної педагогічної діяльності (ріст якості розвитку, вихованості й соціальної адаптованості дошкільників), творче зростання педагогів, впровадження нових педагогічних технологій.

Розглянемо основні **функції методичного забезпечення**.

1. Функція впровадження результатів наукових досліджень у практику. Вона припускає:
  - аналіз наукової й методичної літератури, виявлення в ній рекомендацій, які відповідають на виникаючі в практиці проблеми;
  - деталізацію рекомендацій з метою полегшити їхнє впровадження в реальну практику;
  - оцінка ефективності застосування рекомендацій, розроблених на основі наукових досліджень.
2. Функція узагальнення й трансляції педагогічного досвіду. Вона означає:
  - аналіз практики рішення педагогічних завдань;
  - виявлення педагогічних засобів, що забезпечують найкращий педагогічний результат;
  - аналіз найбільш типових труднощів, що зустрічаються в педагогічній практиці.

3. Функція поточної методичної допомоги. Вона передбачає:
- консультування педагогів з метою допомоги їм у виборі літератури для рішення педагогічних завдань;
  - аналіз виникаючих у педагогів труднощів, надання їм допомоги в рішенні професійних проблем;
  - розробку поточних методичних матеріалів для проведення з дітьми дошкільного віку різноманітних занять і заходів.

Остання функція більшою мірою реалізується в дошкільних навчальних закладах керівниками методичних об'єднань (м/о), а також педагогами-наставниками.

Основним недоліком у методичній роботі є забезпечення репродуктивного відтворення досвіду, а не його творчий розвиток. При цьому значну роль відіграє суб'єктивний фактор, що залежить від позиції тих, хто знайомить педагогів з даним досвідом або результатами наукових досліджень.

Для розвитку системи методичного забезпечення в районі необхідний істотний перегляд підходів до організації методичної роботи з педагогами.

Як основна ідея, реалізація якої покликана істотно поліпшити методичне забезпечення педагогів, є **індивідуально орієнтований підхід**.

Суть цієї ідеї полягає у відмові від уніфікації педагогічної допомоги кожному педагогові. У сучасній практиці методичне забезпечення більшою мірою спрямовано як би "зверху - донизу", тобто педагогам пропонується шаблонізована схема підвищення їхнього професійного рівня, або, у найкращому разі, "меню", з якого педагог може обрати свою схему методичного забезпечення.

Заміна уніфікованого підходу на індивідуально орієнтований припускає перехід на методичне забезпечення, орієнтоване на професійні потреби кожного педагога, створення умов для реалізації індивідуальної траєкторії його творчого росту.

Такий підхід не виключає участі педагогів у традиційних формах підвищення кваліфікації. Однак, ця участь повинна бути заснована на виборі педагогом адекватних форм професійного самовдосконалення.

Індивідуально орієнтований підхід до підвищення професіоналізму педагогів здійснюється, якщо реалізуються такі принципи:

Принцип "зони найближчого розвитку", обґрунтований Л. С. Виготським для навчання дітей, цілком може розглядатися як принцип методичного забезпечення педагогічної діяльності. У якості "зони найближчого професійного розвитку" виступає та зона, у якій педагог за допомогою своїх колег, науковців, фахової літератури може розв'язати виниклі проблеми в професійній діяльності. При цьому "зона найближчого професійного розвитку" для кожного педагога індивідуальна. Реалізація даного принципу припускає:

- вивчення професійних труднощів, виявлення проблем у діяльності педагога;

- актуалізацію необхідних для професійного зростання знань і вмінь (надання допомоги педагогові в усвідомленні своїх професійних труднощів і проблем);
- визначення індивідуальних завдань підвищення педагогічної кваліфікації;
- складання програми професійного росту педагога;
- систематичну оцінку рішення поставлених завдань і реалізації програми, їхнє коректування.

Принцип сполучення індивідуальних і групових форм вивчення нових педагогічних технологій припускає, що кожний педагог, вибираючи свою форму вивчення нових педагогічних технологій, може об'єднатися з іншими педагогами або включитися в роботу спеціально організованих груп по вивченню педагогічної теорії й практики. Реалізація даного принципу передбачає:

- вивчення професійних проблем, інтересів, потреб педагогів, їхню класифікацію й визначення найпоширеніших, типових запитів педагогів;
- визначення актуальної тематики методичної роботи й відповідно різних групових форм підвищення кваліфікації;
- надання можливості кожному педагогові обирати свої способи й форми підвищення майстерності, добровільно брати участь у різних семінарах, на курсах і в інших формах методичної роботи;
- можливість самому педагогові запропонувати індивідуальну форму підвищення кваліфікації.

Принцип стимулювання творчого росту педагогів на основі розробленої системи моральних і матеріальних стимулів вимагає створення умов для формування мотивації професійного самовдосконалення. Серед мотивів можна виділити наступні: мотиви успіху, подолання професійних ускладнень, спрямованих на поліпшення матеріального благополуччя, професійного визнання, кар'єрні мотиви та ін.

Суб'єктом стимулювання професійного вдосконалення можуть виступати керівники дошкільного навчального закладу, колеги, а також батьки та діти, оцінка й визнання яких є найбільш яскравим підтвердженням професіоналізму педагогів. Реалізація даного принципу припускає:

- систематичне відстеження результатів діяльності, об'єктивну оцінку професійного росту педагогів і педагогічних колективів;
- надання допомоги педагогові, педагогічному колективу у визначенні тих сфер діяльності, де можна досягти успіху, виявити свої сильні сторони, показати зразок рішення проблеми для інших своїх колег;
- визначення системи засобів, що спонукують кожного до пошуку й творчості, з урахуванням особливостей педагогів, їхніх можливостей;
- розробку положень про колективні й індивідуальні конкурси, огляди за результатами інноваційної, творчої діяльності педагогів;

- підтримку, заохочення ініціативи педагогів у постановці й рішенні професійних проблем, що цілеспрямовано займаються самоосвітою.

Принцип безперервності й наступності в методичному забезпеченні освітнього процесу передбачає постійний професійний ріст педагогів, а також відстеження рівня їх реальної професійної підготовленості до педагогічної діяльності. Необхідно відмовитися від того, що педагог, підвищуючи кваліфікацію, як би починає все спочатку, повторюючи пройдений етап. Цей принцип означає:

- забезпечення цілісності, систематичності діяльності методичної служби в районі;
- координацію, злагоджену діяльність всіх установ, що беруть участь у підвищенні кваліфікації педагогів (РДА, районний відділ освіти, районний методичний кабінет, районне методичне об'єднання й т.д.);
- збереження традицій раніше застосованих ефективних засобів підвищення професійної майстерності, а також впровадження нових, особистісно орієнтованих, активних форм методичної роботи;
- облік досвіду, рівня підготовленості, форм підвищення кваліфікації педагога, а також визначення перспектив його професійного росту, вибір форм і методів методичної роботи, що забезпечують розвиток творчих здібностей і передбачає більшу самостійність і відповідальність педагога.

Районний методичний кабінет (РМК) є організатором роботи з підвищення професіоналізму педагогів у районі. Він взаємодіє з різними навчальними, науковими й освітніми установами. Центром прояву й розвитку професіоналізму повинен стати сам дошкільний навчальний заклад.

Зміст і форми методичного забезпечення професійного росту педагогів повинні визначатися через облік названих вище функцій і принципів.

Адекватною перерахованим принципам може стати така комплексна форма організації методичного забезпечення, як **модерація**, що завоювала собі авторитет у європейських країнах. Того, хто організує цю форму, називають модератором.

Найважливіша функція модератора - бути посередником між педагогами й змістом сучасної актуальної інформації, між експертом і дилетантами, між людьми різних поглядів і переконань. Його роль - наводити мости, установлювати взаємини.

З поняттям "модератор" асоціюються такі якості, як наявність інтуїції, вміння вести бесіду й дискусію, гнучкість, дипломатичність. Бути модератором зовсім не означає стояти на більш високому щаблі ієрархічної градації стосовно учасників процесу підвищення кваліфікації. Насамперед, це значить ініціювати процес навчання, підвищення педагогічної майстерності, служити самоосвіті педагогів у групі й керувати ними на основі рівноправного партнерства при наявності високого ступеня предметної й організаторської компетентності.

Модерація припускає створення творчих (проблемних) груп педагогів, що працюють під керівництвом модератора із числа найбільш досвідчених педагогів, вихователів.

Модерацію як форму характеризують такі ознаки:

- учасники діяльності (групи дорослих слухачів-педагогів, вихователів і "команди" керівників-модераторів);
- педагогічні завдання, які вирішуються за допомогою цієї форми (пошук шляхів рішення проблем у процесі підвищення кваліфікації вихователів);
- набір актів, ситуацій (оригінальна дидактика модерації);
- алгоритм діяльності (хід процесу, фази кожного з його ланок на тому або іншому етапі);
- конкретні умови (часові рамки, середовище навчання).

Позитивний результат при модерації дає лише той тип відносин, що припускає об'єднання особистостей як **індивідуальностей**. Якщо існування іншого як особистості припускає визнання його права на самовизначення, волю, на несхожість, на невідповідність інтересам з іншими, то при спільній діяльності індивідуальностей, їхні відносини повинні включати принцип права на спілкування. Відповідно до цього принципу як на рівні відносин "керівник-модератор - слухач", так і на рівні "слухач-слухач".

Однією з найважливіших складових модерації є особистість модератора-керівника-модератора.

Будучи референтом, він повідомляє слухачам семінару певний зміст, закладений у програму; як консультант він налагоджує контакти із групою й у середині групи, з огляду на особистісні якості кожного, підтримує необхідну психологічну атмосферу; як керівник він координує роботу й керує процесом навчання. Всі вищезгадані функції модератора взаємозалежні, і тільки в єдності вони дають очікуваний результат.

За допомогою модерації робиться спроба вирішити проблеми дошкільного навчального закладу та педагога, використовуючи індивідуальний професійний досвід учасників процесу підвищення кваліфікації. Однією з головних педагогічних завдань при цьому є аналіз, осмислення, освоєння передового педагогічного досвіду і його неформальний перенос на рівень дошкільного закладу.

Рішенню вищезгаданого педагогічного завдання сприяє використання в рамках модерації оригінальної дидактики.

Автори ідеї застосування модерації в процесі підвищення кваліфікації педагогів (П.Браунек, У.Даушер, Г.Ізраель, Н.Поссе) пропонують алгоритм діяльності, що у загальному виді виглядає у такий спосіб:

1. Введення.
2. Орієнтація.
3. Обробка проблеми.
4. Закріплення результатів.
5. Підведення підсумків, оцінка.

Важливо, щоб комплектування груп відбувалося не за територіальною ознакою, а виходячи із професійних інтересів педагогів. Групи можуть складатися як із представників декількох ДНЗ, так і з представників одного або двох ДНЗ.

На районному рівні доцільна підготовка вихователів-модераторів. Основу такої підготовки повинно становити навчання роботі із групою в режимі творчого пошуку.

Модерація як комплексна форма підвищення професійної майстерності педагогів пов'язана з іншими формами методичної роботи, не виключає, а збагачує їх. Вона повинна органічно вписати в систему методичної роботи району.

Однією з основних структур методичної роботи є методичні об'єднання, участь у діяльності яких для всіх педагогів є обов'язковим. Методичні об'єднання створюються в районі.

На засіданнях методоб'єднань розглядаються питання підвищення теоретичного й методичного рівнів організації розвивальної, навчальної й виховної роботи, вивчаються сучасні концепції, передовий педагогічний досвід, нормативні документи, обговорюються результати розвитку, навчання й виховання дошкільників, здійснюється обмін досвідом роботи. Районні засідання методичних об'єднань проводяться також на базі ДНЗ, де може бути представлений творчий звіт закладу, окремих педагогів, організовані відкриті навчальні й виховні заходи.

Ефективною формою методичної роботи в районі й ДНЗ є тимчасові й постійні проблемні групи, які створюються для рішення конкретної проблеми. У проблемні групи можуть поєднуватися педагоги, що цікавляться яким-небудь питанням і бажають вивчити його, а результати вивчення включити в практику своєї роботи; або педагоги, що переживають труднощі в якій-небудь галузі своєї діяльності, що прагнуть перебороти їх, щоб досягти кращих результатів. Можуть формуватися проблемні групи при підготовці педагогічних рад, творчих звітів, конференцій.

Доцільне створення в районі й на базі дошкільних навчальних закладів *«школи передового досвіду»*, які дозволять виявити й поширити досвід, сучасні й нагальні ідеї серед педагогів і колективів закладів. Формами роботи такої школи можуть бути спеціально організовані стажування в дошкільних закладах, у конкретних педагогів, зустрічі з досвідченими педагогами, заходів, занять проведені висококваліфікованими фахівцями.

«Школа починаючого педагога» допоможе більш успішно адаптуватися випускникам ВНЗ, що починають працювати педагогами, дозволить швидше знайти відповіді на складні для новачка питання, швидше домогтися успіху в роботі з дітьми. Основними формами роботи такої школи можуть бути лекції за заявками педагогів, тренінги, консультації, практикуми, стажування у досвідченого колеги й ін.

Серед різноманітних напрямків і форм методичного забезпечення професійного росту педагогів особливе місце займає методична робота в ДНЗ,

де повинні бути створені умови для розвитку творчого потенціалу педагога, його індивідуальності. Відповідальність за організацію методичної служби в ДНЗ покладається на вихователя-методиста або завідувача при відсутності ставки вихователя-методиста, також це може бути вихователь з вищою атестаційною категорією, або званням «вихователь-методист». Основні напрямки методичної служби в дошкільному закладі, зміст і форми його діяльності, структуру визначає педагогічна рада, при наявності більше трьох педагогічних працівників.

Індивідуально орієнтований підхід припускає використання індивідуальних форм підвищення професіоналізму педагогів: консультування з фахівцями, досвідченими педагогами, наставництво, стажування у інших дошкільних навчальних закладах у висококваліфікованих фахівців, підготовка, проведення й аналіз відкритих заходів, самоосвіта.

Необхідно продумати стимулювання самоосвіти вихователів, участь їх в інноваційній діяльності, підвищити престиж творчо працюючих педагогів. Цьому можуть сприяти присвоєння звань, різні конкурси, доплати, виділення премій за кращі публікації, методичний матеріал, представлений у методичний кабінет, виступ на конференції, відкриті заходи.

Важливим стимулюючим засобом для творчості й росту професіоналізму педагогічних колективів можуть стати щорічні творчі звіти установ. Необхідно ширше використовувати творчі звіти методоб'єднань, проблемних груп, кращих педагогів, результати й оцінку діяльності яких доцільно представляти самим дітям, по можливості і батькам. Найцікавіші й змістовні матеріали цих звітів повинні тиражуватися і поширюватися.

АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

План роботи дошкільного закладу на рік може мати різну форму, але його структура і змістове наповнення **мають відповідати вимогам** інструктивно-нормативної документації. Форма плану жорстко не регламентована. Його можна складати у вигляді тексту чи таблиць, використовувати помісячну форму планування системи заходів з усіх розділів плану чи планувати кожен розділ окремо. Відсутність жорсткої регламентації дає змогу кожному педагогічному колективу обирати зручну для себе форму планування.

У річному плані роботи дошкільного закладу рекомендовано передбачити **такі розділи:**

- аналіз роботи за минулий рік;
- завдання на навчальний рік та оздоровчий період;
- методична робота з кадрами;
- вивчення стану організації життєдіяльності дітей;
- організаційно-педагогічна робота;
- робота методичного кабінету;

- адміністративно-господарська діяльність.

Така **структура плану є орієнтовною**. Назви розділів, порядок їх розміщення можна змінювати, якщо це доцільно з практичної точки зору і зумовлено особливостями діяльності конкретного дошкільного закладу (*Інструктивно-методичний лист «Планування роботи в дошкільних навчальних закладах» Міністерства освіти і науки України від 3 липня 2009 р. № 1/9-455*)

Сьогодні багато варіантів річних планів роботи різних дошкільних закладів можна зустріти у періодичних виданнях, методичній літературі, ще більше – в Інтернеті. Іноді виникає спокуса використати у своїй роботі найпривабливіший на думку завідувача чи вихователя-методиста варіант. Цього робити не варто. Адже жоден чужий план не може бути спрямованим на розв'язання проблем конкретного закладу. Аналізуючи різні варіанти планів, слід визначити, яка форма плану буде для вас найзручнішою, які заходи чи форми роботи сприятимуть підвищенню кваліфікаційного рівня педагогів та удосконаленню освітнього процесу саме вашого дошкільного закладу.

Складаючи план роботи, обов'язково **слід дотримуватися принципів:**

- актуальності;
- науковості;
- перспективності, системності;
- конкретності;
- доцільності;
- послідовності.

Порушення принципів планування призводить до формального підходу як при складанні плану, так і при забезпеченні результативності подальшої роботи. Скажімо, порушення принципів системності та послідовності призводить до дублювання окремих аналітичних показників чи змісту питань, а також до нелогічного планування заходів, спрямованих на розв'язання певного завдання. А порушення принципу конкретності призводить до перевантаження підсумкового аналізу несуттєвими фактами, повторами, що не дає змоги чітко визначити проблеми, а отже, і сформулювати конкретні завдання. У таких випадках, зазвичай, формулюють загальні і великі за обсягом завдання, що потребують значних витрат часу для їх розв'язання. Як результат – річний план роботи переобтяжений непотрібними заходами і недієздатний.

ВИМОГИ ДО АНАЛІЗУ РОБОТИ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЗА МИНУЛИЙ РІК

Обов'язковою структурною складовою річного плану роботи є аналіз роботи дошкільного закладу за минулий рік. **Стиль аналізу** роботи закладу (аналітичної довідки) має бути діловий. Інформацію слід подавати послідовно, лаконічно, за визначеною логікою, адже забагато переліків, повторів і ззовні «привабливих» ілюстрацій дуже перевантажують текст, утруднюють його сприймання. Тож фото, схеми різного змісту (взаємодія з різними організаціями, участь педагогів у методичній роботі тощо), діаграми на мінімальні показники та ще й з виведенням середнього балу (відсотку, рівня)

слід використовувати виважено. Звичайно, **наведення конкретних прикладів**, що підтверджують загальні висновки, є **обов'язковим**, але при цьому слід керуватися принципом доцільності: деколи приклад навести необхідно, а деколи варто надати лише узагальнену інформацію.

Аналітична довідка має висвітлювати **результати роботи всіх підрозділів дошкільного закладу** з конкретними висновками щодо досягнень та недоліків. При цьому дуже важливо виявити причини недоліків, адже саме на їх усунення і мають бути спрямовані завдання на новий навчальний рік.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ РОЗДІЛІВ ПЛАНУ

Саме завдання на новий навчальний рік є відправною точкою для змістового наповнення розділів плану. Керівники дошкільних закладів зазвичай творчо підходять до визначення і систематизації змісту розділів плану. Але при цьому слід обов'язково дотримуватися певних вимог. Так, при плануванні конкретного заходу обов'язково слід вказувати:

- форму проведення;
- тему;
- термін виконання;
- форму відображення;
- відповідальних осіб.

У плануванні змісту роботи дошкільного закладу варто дотримуватися певної послідовності. Так, розпочинати планування розділу «Методична робота з кадрами» найдоцільніше з визначення тематики засідань педагогічної ради, кожне з яких має бути спрямоване на підбиття підсумків роботи щодо розв'язання певного річного завдання. Обов'язково у порядку денному слід передбачати аналіз виконання рішень попереднього засідання педагогічної ради, що дає змогу домогтися вищої результативності у роботі. Варто особливу увагу приділити плануванню серпневого засідання педагогічної ради, адже воно є певною мірою установчим.

Слід по можливості уникати таких формулювань термінів виконання, як «систематично», «постійно», «упродовж року».

- ❖ Скажімо, *плануючи роботу з підвищення теоретичного рівня і фахової майстерності педагогів, таке формулювання, як «Інформувати про новинки методичної літератури» (постійно), краще замінити на «Огляд нормативних документів, новинок методичної літератури та фахової періодики» (щокварталу згідно з планом проведення педагогічних годин).*

Також не варто окреслювати дуже загальні заходи, які потребують додаткової конкретизації і дуже «розтягнуті» у часі.

- ❖ Скажімо, *формулювання «Організувати роботу школи передового педагогічного досвіду з проблеми «Гра-драматизація як засіб розвитку творчих здібностей дошкільників» (упродовж року) або «Забезпечувати роботу наставників з педагогами-початківцями» (постійно) не дає уявлення про роботу, яка має бути реалізована упродовж навчального*

року. Вона потребує конкретизації у додатках до річного плану і посилання на них. Це можуть бути План роботи наставників з педагогами-початківцями і План роботи школи передового досвіду.

Дотримання принципу конкретності сприятиме системному баченню заходів, намічених на певний проміжок часу, та очікуваних результатів. А отже, сприятиме розв'язанню поставлених завдань. Так, з метою усунення формального підходу і максимального досягнення конкретики слід уникати «розмитих» термінів виконання запланованих заходів у розділі **«Вивчення організації життєдіяльності дітей»**.

Доцільною і результативною є помісячна форма планування контрольно-аналітичної діяльності. Для максимального забезпечення вивчення всіх напрямів діяльності дошкільного навчального закладу пропонуємо включити до річного плану ті види контрольно-аналітичної діяльності, які хоч і вважаються обов'язковими, та без внесення до річного плану, зазвичай, не виконуються у системі. Зокрема, це **вивчення таких питань**, як:

- зміст та якість планування освітньої роботи з дітьми;
- підготовка до проведення батьківських зборів, консультацій;
- виконання педагогами планів самоосвіти, докурсових та післякурсівих завдань;
- упровадження у практику роботи знань, отриманих на курсах підвищення кваліфікації, районних методичних заходах тощо;
- виконання рішень педагогічної ради, рекомендацій за наслідками контролю;
- рівень педагогічної майстерності та стан освітнього процесу у педагогів, які атестуються у навчальному році;
- рівень сформованості компетентностей вихованців у різних сферах життєдіяльності. Пропонуємо додати до річного плану роботи **план проведення педагогічних годин**. Педагогічні години слід планувати і проводити у конкретний термін щомісячно, скажімо у середу четвертого тижня кожного місяця. Це дасть змогу забезпечити системність і завершеність кожного циклу методичної і контрольно-аналітичної роботи.

У розділі «Організаційно-педагогічна робота» передбачено планування кількох напрямів діяльності дошкільного закладу – це взаємодія із загальноосвітніми навчальними закладами, з батьками вихованців та громадськістю.

При плануванні цієї роботи слід враховувати повноваження, особливості роботи, діловодства та інших складових діяльності тих установ і організацій, з якими взаємодіє дошкільний заклад.

- ❖ Скажімо, плануючи проведення акції «Зустріч птахів» спільно із ЗОШ та обласною екологічною спілкою, слід конкретизувати зміст і види діяльності дорослих і дітей під час акції, підготовчі та організаційні заходи та терміни їх виконання у Плані підготовки та організації акції «Зустріч птахів». Цей план необхідно погодити з адміністраціями ЗОШ

та обласною екологічною спілкою, уточнивши дату, тривалість, місце проведення заходу тощо. При цьому в річному плані роботи дошкільного закладу слід відобразити лише основні організаційні заходи:

- Скласти план заходів щодо організації та проведення акції «Зустріч птахів».

Термін: до 15 лютого 2013 р. *Відповідальний:* вихователь-методист.

- Погодити і затвердити план «Підготовка та організація акції «Зустріч птахів» з адміністраціями ЗОШ та обласною екологічною спілкою.

Термін: до 25 лютого 2013 р. *Відповідальний:* завідувач ДНЗ, вихователь-методист.

- Провести акцію «Зустріч птахів» спільно із ЗОШ та обласною екологічною спілкою.

Термін: 01 квітня 2013 р. *Відповідальний:* завідувач ДНЗ, директор ЗОШ, голова екологічної спілки.

Для того, щоб забезпечити системну роботу з батьками, **слід передбачати конкретний зміст** і відповідну тематику заходів, що дасть змогу цілеспрямовано готувати інформацію до них і окреслювати перспективи подальшої роботи.

Скажімо, варто уникати у тематиці заходів формулювань на кшталт лозунгів «Зростаємо, граючись!», «Малюк і іграшка», формулювання теми має бути чітким, конкретним і передбачати змістове наповнення заходу, як-от: консультація з теми «Специфіка вимог до іграшки для дитини раннього та дошкільного віку»; тренінг «Як презентувати нову іграшку дитині раннього віку»; семінар-практикум «Роль дидактичних ігор для розвитку фонематичного слуху старших дошкільників».

Плануючи роботу з батьками, необхідно:

- відображати зміст роботи щодо реалізації завдань, над якими працює дошкільний навчальний заклад;
- передбачати різні форми взаємодії з батьками, зокрема інноваційні;
- ураховувати інтереси і потреби батьків кожної вікової групи;
- періодично включати до порядку денного батьківських зборів або інших форм роботи питання охорони здоров'я і профілактики захворюваності у дітей, ознайомлення з вимогами до харчування дітей дошкільного віку, пропагувати досвід сімейного виховання.

Загальні збори (конференції) слід дошкільного навчального закладу, батьківський комітет, членів піклувальної ради, затверджують плани роботи цих органів тощо. Тому, плануючи загальні збори, треба зазначати не лише їхню тему, а й ті організаційні питання, про які йтиметься.

Під час **групових батьківських зборів** на початку навчального року варто планувати ознайомлення батьків з віковими особливостями, провідними завданнями розвитку та виховання дітей відповідного віку, а також обрання батьківського комітету групи. Наприкінці навчального року – аналітичні звіти педагогів (за результатами діагностики) та звіти батьківського комітету групи

про проведену роботу. Скажімо, у вересні можна спланувати розглядання на групових батьківських зборах у групах для дітей раннього віку таких питань:

- Вікові особливості та провідні завдання розвитку дітей третього року життя.
- Роль батьків у полегшенні адаптації малюків до умов дошкільного закладу.
- Вибори батьківського комітету групи.

Діяльність, спланована у розділі «**Робота методичного кабінету**» має бути спрямована на методичне забезпечення заходів, передбачених в інших розділах плану, а отже, узгоджена з ними у термінах виконання. Так само і заходи розділу «**Адміністративно-господарська діяльність**», що мають на меті удосконалення розвивального життєвого простору дітей, мають бути узгоджені з іншими напрямками роботи дошкільного закладу.

Досвід роботи дошкільних закладів свідчить, що вдумливо складений план є запорукою конструктивної і злагодженої роботи всіх служб дошкільного закладу, а отже, і успішного розв'язання намічених річних завдань.

ЗАНЯТТЯ З МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ЗГІДНО З СУЧАСНИМИ ВИМОГАМИ БАЗОВОГО КОМПОНЕНТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мовленнєвий розвиток дошкільника – складний психологічний процес, що не зводиться до простого відтворення дитиною почутої мови. Він визначається мірою сформованості знань, умінь та навичок дитини і виявляється в соціальній та інтелектуальній активності у колі дорослих та однолітків. Щоб створити оптимальні умови для мовленнєвого розвитку дошкільника, педагогам слід використовувати різні форми роботи: ігри, проблемні ситуації і, звичайно, заняття.

Неможливо уявити належний рівень життєвої компетенції людини без оволодіння мовленням. Видатний педагог Костянтин Ушинський зауважував, що рідне слово є основою розумового розвитку й скарбницею всіх знань. Оволодіваючи мовленням, вивчаючи мову, дитина

засвоює систему знань, суспільно прийняті норми поведінки – основу її життєвої компетентності, тобто, як влучно висловилася доктор педагогічних наук Олена Кононко, «оволодіває наукою і мистецтвом жити серед інших». З огляду на це проблема розвитку мовлення дитини завжди була однією з центральних у дошкільній освіті. Нині ж провідною метою дошкільної лінгводидактики є виховання мовної особистості.

Значення занять у формуванні мовленнєвої компетенції дошкільників

Мовленнєва компетенція – це вміння на практиці доречно користуватися мовою (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби. Це полікомпонентне утворення, що містить такі компетенції:

- лексичну (наявність певного запасу слів у межах вікового періоду, їх доречне застосування, вживання засобів мовної виразності: приказки, прислів'я, фразеологізми, епітети, порівняння);
- фонетичну (правильна звуковимова, розвинений фонематичний слух, володіння інтонаційними засобами виразності);
- граматичну (практичне вживання відповідних граматичних форм рідної мови: рід, число, відмінки, час тощо) та діалогічну (розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати та звертатися із запитаннями, вести діалог, складати різні види розповідей, переказувати).

Мовленням дитина оволодіває в процесі спілкування під час різних видів діяльності, адже всі вони тісно пов'язані з мовленням і супроводжуються ним. Але повсякденного спілкування для становлення мовленнєвої компетенції, звісно, недостатньо. Основною формою навчання дошкільнят у процесі організованої пізнавальної діяльності все ж лишається заняття. Саме на заняттях вихователь систематично та послідовно формує у дітей мовленнєві уміння та навички, які закріплюються при спілкуванні дітей під час різних видів діяльності в повсякденному житті.

На заняттях з мовленнєвого спілкування діти мають не стільки засвоювати матеріал про навколишній світ, скільки вправлятися в мовленнєвій діяльності. Необхідно звертати увагу вихователів на те, що на такому занятті основну увагу варто зосереджувати на практичному засвоєнні дітьми норм рідної мови (фонетичних, лексичних, граматичних); формуванні навичок розповідання та переказування. Заняття з мовленнєвого спілкування проводять у всіх вікових групах один раз на тиждень лише з підгрупами дітей. Тільки за цієї умови можна забезпечити максимальну мовленнєву активність дітей на занятті.

Види занять з мовленнєвого спілкування

Заняття з мовленнєвого спілкування бувають комплексними та спеціальними. Комплексне заняття з мовленнєвого спілкування проводиться

тричі на місяць. Цей вид заняття поєднує завдання щонайменше з трьох компонентів мовлення, серед яких: звукова культура, лексика, граматики і власне зв'язне мовлення. Причому останнє є обов'язковою складовою такого заняття.

Спеціальне заняття з мовленнєвого спілкування (в методичній літературі зустрічається і під іншою назвою – «домінантне») охоплює лише один компонент мовлення (звукова культура мовлення, лексика або граматики) і проводиться лише один раз на місяць.

Планування занять з мовленнєвого спілкування

Доктор педагогічних наук Алла Богуш пропонує проводити протягом місяця три комплексні й одне спеціальне заняття з мовленнєвого спілкування: на перші три тижні місяця плануються по одному комплексному, а на останній тиждень – спеціальне заняття.

Плануючи комплексні заняття, вихователь слідкує, щоб усі завдання з розвитку мовлення рівномірно чергувалися протягом місяця.

Спеціальні заняття доцільно планувати на квартал. У першому місяці кварталу, скажімо, у вересні, завданням спеціального заняття може бути формування звукової культури мовлення. Наступного місяця, у жовтні, спеціальне заняття варто присвятити виключно формуванню граматичної правильності мовлення, а у листопаді – словниковій роботі. Відповідно плануються заняття з мовленнєвого спілкування і в наступних кварталах.

Плануючи спеціальні заняття, необхідно враховувати вікові особливості мовлення дітей. Так, у молодшому дошкільному віці спеціальні заняття, присвячені формуванню звукової культури мовлення, можна проводити частіше одного разу на квартал, а в роботі з дітьми старшого дошкільного віку більше уваги слід приділити граматиці. Тож спеціальне заняття з формування в старшій групі можна спланувати в одному з кварталів двічі.

Такий підхід до планування занять забезпечує формування у дітей лексичної, фонетичної, граматичної та діалогової компетентності.

Складаючи програмовий зміст комплексного заняття, вихователь має передбачити розвиток різних компонентів мовлення і відповідно визначити зміст роботи над кожним завданням із розвитку мовлення на цьому занятті. До речі, вихователь сам визначає, які завдання (словник, звукова культура чи зв'язне мовлення) розв'язувати на початку, в середині чи в кінці заняття – це залежить від його змісту та рівня мовленнєвої підготовки дітей.

Програмовий зміст комплексного заняття з мовленнєвого спілкування для дітей середнього дошкільного віку:

- Зв'язне мовлення: продовжувати вчити дітей складати описові розповіді про іграшки за зразком, поданим вихователем.
- Звукова культура мовлення: вправляти дітей у виокремлюванні першого звуку в словах.

- Словникова робота: збагатити словник образними виразами, епітетами, продовжувати вчити дітей відгадувати загадки.
- Розвивати пам'ять, мислення, уяву, мовлення.
- Виховувати інтерес до занять, позитивні риси характеру.

Програмовий зміст спеціального заняття з мовленнєвого спілкування (звукова культура мовлення) для дітей середнього дошкільного віку:

- Вправляти дітей у правильній вимові звука (р); продовжувати вчити добирати слова із запропонованим звуком на початку та в кінці слова; інтонаційно виділяти (інтонувати) звуки в словах; робити елементарний звуковий аналіз слів, виділяючи та підраховуючи кількість звуків у слові за допомогою фішок.
- Розвивати фонематичний слух, артикуляцію, мовне дихання.
- Сприяти розвитку уваги, мислення, пам'яті.
- Виховувати позитивні риси характеру, інтерес до занять.

Програмовий зміст спеціального заняття містить завдання по роботі лише за одним компонентом мовлення, наприклад, над звуковою культурою мовлення. Вихователь закріплює той матеріал, який подавався на комплексних заняттях, та додатково планує одне-два нових завдання стосовно роботи над звуковою культурою мовлення.

Плануючи спеціальне заняття зі словникової роботи, особливу увагу варто приділити формуванню у дітей узагальнюючих понять (меблі, одяг, транспорт тощо), ознайомленню їх з якостями та властивостями предметів.

При плануванні треба слідкувати, щоб заняття з мовленнєвого спілкування було взаємопов'язане з іншими заняттями, насамперед з художньої літератури, ознайомлення з навколишнім світом, рідною природою тощо. Так, наприклад, для складання розповіді на занятті з мовленнєвого спілкування дітям слід запропонувати вже знайому картину, яку вони розглядали під час заняття з рідної природи чи ознайомлення з навколишнім світом; для переказу можна взяти твір, з яким дітей ознайомили на занятті з художньої літератури. Пропонуючи тему для розповідання, вихователь має враховувати попередній досвід дітей.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ

Організовуючи роботу педагогічного колективу над мовленнєвим розвитком дошкільників, вихователю-методисту необхідно тримати на контролі як планування, так і проведення занять. Основною метою занять з мовленнєвого спілкування є розвиток мовлення кожної конкретної дитини. Тому важливо створювати на них такі умови, які стимулюватимуть максимальну мовленнєву активність кожної дитини. Цього можна досягнути, дотримуючись таких умов:

➤ уміння педагога викликати у дітей інтерес до теми заняття та розумно співвідносити власну мовленнєву активність і мовленнєву активність дітей – неприпустимо, щоб дорослий говорив більшу частину заняття;

➤ проведення занять підгрупами до 10 – 12 осіб;

➤ правильне розташування дітей;

➤ забезпечення оптимальної інтенсивності мовленнєвого навантаження дітей – надто прості завдання знижують інтерес дітей, послаблюють готовність до подолання труднощів;

➤ здійснення індивідуально-диференційованого підходу – уміння педагога бачити в колективі кожну конкретну дитину і враховувати її індивідуальні особливості, пристосовуватися до них;

➤ уміння педагога бачити особисті досягнення дитини, а не порівнювати її з іншими дітьми.

Вихователь має ретельно готуватися до заняття. Добираючи тему, враховувати досвід дітей та їхні інтереси. Щоб успішно реалізувати заплановані завдання, слід відповідно до кожного з них підібрати метод або кілька методів, що забезпечать їх розв'язання. Так, скажімо, навчаючи дітей описуванню, вихователь може обрати описову розповідь або/і дидактичну гру. Вихователь-методист, надаючи педагогам допомогу при підготовці до занять з мовленнєвого спілкування, має добре орієнтуватися в методах, що сприяють реалізації завдань із розвитку кожного компонента мовлення.

Зважаючи на процеси індивідуалізації освіти, під час занять із мовленнєвого спілкування вихователю треба враховувати особливості кожної дитини. Отже, слід знати, як поставити дитині завдання, скільки часу виділити на його розв'язання, як забезпечити розумну допомогу, оцінити результат та докладені зусилля. Під час спілкування важливо так розмістити дітей, щоб вони могли бачити одне одного та вихователя. Без «контакту очей» неможливо формувати вміння слухати товариша, розуміти мовця, тобто виховувати в дошкільників культуру мовлення.

Для закріплення знань, отриманих на занятті, важливо оптимально організувати мовленнєве середовище для дітей у повсякденному житті. Необхідно задіяти мовлення як важливий засіб спілкування в усіх видах дитячої діяльності.

Роль інтегрованих занять у мовленнєвому розвитку дітей

Державні освітні стандарти передбачають оновлення змісту навчання й виховання на засадах гуманізації, диференціації та інтеграції. Тож принцип інтеграції в сучасній дидактиці розглядається як один з провідних. З огляду на

це у дошкільній освіті назріла необхідність поєднувати різні види діяльності та об'єднувати знання із різних галузей на одному занятті. Цього можна досягнути в процесі інтегрованого заняття.

На інтегрованому занятті ключовим моментом є тема, а різні види діяльності, що використовуються на ньому, – лише засоби її розкриття. У ході такого заняття для розв'язання одного завдання можна задіяти знання та вміння з різних галузей. Скажімо, педагог пропонує прикрасити новорічну ялинку, намалювавши певну кількість кульок різного кольору. До кожного кольору треба дібрати образну характеристику: фіолетовий колір нагадує вечір, що темним покривалом опускається на землю; червоний колір – дорогоцінний камінь, що аж іскриться на сонечку тощо. Таким чином на одному занятті реалізують завдання і з математики, і з зображувальної діяльності, і з мовленнєвого розвитку. Ще одна особливість інтегрованих занять – збільшення їх тривалості, адже завдяки швидкій зміні видів діяльності діти менше втомлюються і не втрачають інтересу до заняття.

До планування інтегрованих занять треба підходити дуже помірковано, їх рекомендовано проводити орієнтовно один раз на квартал з метою закріпити знання, мовленнєві уміння та навички дітей .

Організація діалогічного і монологічного мовлення дошкільників

Діалог

- це форма усного мовлення, розмова між двома співрозмовниками, що складається із запитань і відповідей;
- це комунікативний акт, в якому має місце зміна ролей мовця і слухача.

Він відбувається в певній ситуації спілкування і є її продуктом. Ситуація спілкування включає в себе обстановку, в якій йде розмова, відносини між мовцями, мовленнєве спонування (репліку), процес діалогізування.

Центральне місце в діалозі займає перша репліка.

Перші репліки можуть мати місце в таких висловлюваннях:

- привітання (доброго дня, добридень),
- вибачення (пробачте, вибачте),
- подяка (дякую, спасибі),
- запитання (Що там трапилось? Як тебе звати?),
- вираження емоцій (ой - йой - йой!),
- інформування (Я хочу сказати...),
- прохання (я Вас прошу...),
- наказ (Іди! Сядь! Скажи!),
- констатація якогось факту (Бачиш, хлопчик впав).

Все це мовленнєві штампи. Діалогічне мовлення складається здебільшого з неповних речень, супроводжується жестами, мімікою.

Види діалогу

- мовленнєві штампи (Алло! Добрий день!; Алло! Я слухаю; Дозвольте пройти і т. ін.);
- звертання із запитанням та швидка реакція на запитання;
- розпитування;
- вміння своєчасно та влучно використовувати потрібні репліки. Це може бути повідомлення, зустрічне повідомлення, повідомлення-ствердження, повідомлення-заперечення, повідомлення-стимул до дії тощо.

Під час навчання дітей української мови вже в середній групі їх учать будувати різного типу діалоги в межах теми заняття. З цією метою вихователь сам складає діалоги з потрібними мовленнєвими штампами, промовляє спочатку сам (дає зразок, мовленнєву модель), а потім стимулює дітей до діалогічної розмови.

Монологічне мовлення

- це смислове, розгорнуте висловлювання, що забезпечує спілкування та взаєморозуміння людей.
- це мовлення однієї людини, повідомлення про якісь факти дійсності.

Факти дійсності перебувають у різних часових та причинно-наслідкових зв'язках. Залежно від того, у яких зв'язках перебувають факти дійсності, існують і різні види монологу.

Види монологу

Описування – це повідомлення про факти дійсності, що існують одночасно.

Розповідання – повідомлення про факти дійсності, що відбуваються в певній послідовності.

Міркування – повідомлення про факти дійсності, що існують у причинно-наслідкових зв'язках.

Переказування – творче відтворення літературного тексту.

На заняттях із розвитку українського мовлення дітей вчать описувати іграшки та предмети, розповідати за картинами і з власного досвіду, переказувати художні твори.

Принципи навчання дітей монологічного мовлення

- навчання дітей монологічного мовлення за зразком вихователя;
- самостійність побудови тексту;
- взаємозв'язок розвитку зв'язного мовлення з лексичним, граматичним аспектом навчання;
- наступність у навчанні тем, багаторазові повторення типових конструкцій.

Навчання розповідання проводиться в такій послідовності

- бесіда (за картиною, за змістом художнього твору, про іграшку);
- зразок розповіді вихователя;
- розповідь дітей.

Наприклад, складання описових розповідей про обличчя Тані. На столі – лялька Таня. Вихователь читає вірш Г.Демченко «Таня». Запитання до дітей: «Де в Тані обличчя? А це що?» (По черзі показує на очі, ніс, рот, щоки).

На початкових етапах навчання:

- зразок розповіді повинен бути невеликим за розміром (2-3 речення),
- включати всі знайомі дітям слова;
- у кінці року в старшій групі можна вже давати й більший за розміром та складніший у мовному плані зразок.

Наприклад, розповідання за картиною «Помічник».

Бесіда за картиною: Куди прийшли діти? Як називається ця ферма? Що роблять діти? Хто доглядає птахів?

Поступово дітей слід привчати до самостійної побудови тексту. З цією метою використовують план розповіді.

Наприклад, розповіді дітей з теми «Іграшковий безлад».

Діти розглядають іграшки, розкидані на підлозі. Вихователь розповідає про прикру неприємність, яка сталася з іграшками і розказує свою версію допомоги іграшкам, може припуститися помилки і сказати про те як зручно діткам і іграшкам в такому безладі, а потім пропонує їм поміркувати на цю тему, розповісти свої версії. Під час роботи запропонувати кожній дитині звернутися до іграшки і розповісти придуману історію.

Пропонує план розповіді:

1. Хто міг зробити безлад в кімнаті?
2. Чому він це зробив?
3. Як це відбувалося?
4. Як ми це приберемо?

Для закріплення навичок монологічного мовлення використовують дидактичні ігри

- «Розкажи про предмет»;
- «Опиши картинку»;
- «Прочитай лист»;
- «Що іграшка розповідає про себе?»;
- «Подорожі» (до групової кімнати, умивальні, спальні, по дошкільному закладу);
- «Що я бачив?» тощо.

Таблиця засвоєння дітьми звуків мови

Дитина росте та розвивається. Відповідно відбувається розвиток її мовлення. Основними структурними компонентами мовлення є: звуковий склад, словник та граматична будова. Стосовно розвитку кожного з компонентів Ви ознайомилися в розділі «Вікові особливості мовленнєвого розвитку дитини». Пам'ятайте, що кожна дитина – індивідуальна, особлива і, відповідно, загальний та мовленнєвий розвиток у різних дітей може мати деякі відмінності. Одні діти у віці 4-5 років вже чітко вимовляють усі звуки нашої мови, а в інших відмічається порушення вимови більшості звуків. Пропонуємо

Вам таблицю, в якій наведений орієнтовний порядок засвоєння дітьми звуків нашої мови.

ВІК ДИТИНИ

ЗВУКИ МОВИ

Від 1 до 2 років

А, О, Е, М, П, Б

Від 2 до 3 років

У, І, И, Т, Д, В, Ф, Г, К, Х, Й

Від 3 до 4 років

С, З, Ц

Від 4 до 5 років

Ш, Ж, Ч, Щ

Від 5 до 6 років

Л, Р

Взаємодія вихователя-методиста з педагогами

Вихователеві, завантаженому щоденною кропіткою роботою з дітьми, здебільшого складно розібратися в сучасному бурхливому і нерідко суперечливому інформаційному потоці. Тож діяльність вихователя-методиста має бути спрямована на розумне керівництво і, насамперед, дієву допомогу вихователям в організації навчально-мовленнєвої роботи з дітьми. Можна розробити пам'ятки для педагогів, індивідуально надавати допомогу педагогам під час планування, консультувати їх з певних тем.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВО КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Ми часто з легкістю вживаємо слова духовний, душевний, моральний, не надто замислюючись над змістом кожного з них і навіть часто-густо підмінюючи одне поняття іншим, розглядаючи їх як синоніми. Проте хоча ці поняття й тісно пов'язані, кожне з них має свою специфіку, відрізняється від іншого, характеризується своїм вектором.

З поняттями духовний і душевний пов'язане й поняття моральний – загальновідоме, широкоживане, проте не всіма чітко усвідомлюване. Якщо вектор першого з означених понять спрямований угору, другого – всередину, то третього – вбік, у напрямі до інших людей. Моральні – тобто регульовані правилами співжиття, соціальними нормами, доцільними для організації ефективної діяльності та спілкування дії людини в суспільстві. Моральна вихована дитина діє не лише з користю для себе, а й для партнера, вмє віддавати, а не лише брати краще собі.

Проблема етичного розвитку, або формування моральних якостей особистості дошкільників, стояла перед педагогами завжди. Як показують соціологічні дослідження, проведені серед батьків і вихователів, самими коштовними якостями дітей, незважаючи на захоплення раннім інтелектуальним розвитком, і ті й інші вважають доброту й чуйність.

Практично всі освітні програми для дітей дошкільного віку містять розділ, що спеціально присвячений вихованню моральних якостей

особистості, хоча називатися предмет такого виховання може по-різному: «соціально-емоційне» виховання, або «моральне» виховання, або формування гуманного ставлення до інших людей та ін. Важливість цього завдання очевидна. Саме в дошкільному віці складаються основні етичні інстанції, оформляються й зміцнюються основи особистості й відношення до інших людей. Разом з тим методи такого виховання далеко не настільки очевидні й представляють серйозну педагогічну проблему.

Дослідження в області морального розвитку у вітчизняній психології можна умовно розділити на два різних і фактично не пересічні напрямки.

Перший напрямок можна назвати нормативно-орієнтованим. Дослідники підкреслюють, що мораль, як і інші форми свідомості, не дані людині від народження. Моральні якості здобуваються індивідом у процесі його соціального розвитку. У цих якостях дитини кристалізуються моральні й моральні норми, що існують у суспільній свідомості. Моральний розвиток особистості, отже, є процес засвоєння дитиною норм і правил суспільного поведіння в умовах активного спілкування й спільної діяльності.

Другий напрямок можна назвати емоційно-орієнтованим. Дослідники ставлять на перше місце не засвоєння норм поведінки й не формування моральних подань, а насамперед розвиток соціальних емоцій і моральних почуттів, до яких насамперед ставляться співпереживання й співчуття.

Моральні якості важливі для формування простору зовнішнього життя дошкільняти, для повноцінної реалізації себе як індивідуальності та соціальної істоти. Це самостійність, працелюбність, відповідальність, чесність, правдивість, щирість, чуйність, товариськість, самовладання, сміливість, справедливість толерантність, громадянськість, патріотизм... Перелік можна продовжити оскільки моральність проявляється в усіх сферах життя особистості.

Моральні якості – важливий чинник та умова розвитку основ духовності й душевності в дошкільному віці. Це пояснюється кількома причинами:

- **по-перше**, на етапі дошкільного дитинства малюк відкриває для себе існування норм і правил поведінки, починає усвідомлювати їхню роль у житті людини, наполегливо домагається від інших їх дотримання;

- **по-друге**, лише через відкриття особливостей інших людей (якостей, поведінки, вчинків, результатів діяльності) дошкільня поступово відкриває себе самого – реального та бажаного;
- **по-третє**, моральні якості є об'єднувальним елементом для інтеграції та диференціації дитиною «зовнішнього» і «внутрішнього» життя;
- **по-четверте**, моральний контекст – основний простір життя дошкільняти, оскільки його основна увага зосереджена на встановленні взаємин з людьми - різними за віком, ступенем спорідненості, статтю, прихильністю тощо.

Таким чином, саме моральна вихованість дошкільняти є основою їх духовно-душевного розвитку.

Основним методом формування соціальних почуттів і емоцій дитини є усвідомлення й розуміння переживань інших людей або літературних персонажів. Через читання відповідних розповідей і їхнє обговорення, розпізнавання емоцій інших по фотографіях і картинках увага дитини залучається до емоційного стану інших людей. Розкриваючи перед дітьми внутрішній світ дорослих або однолітків, педагог формує в дитини дуже важливе із соціальної точки зору моральне світорозуміння. Воно виражається в можливості дитини зрозуміти іншого, доглянути в певних діях моральний учинок, дати йому пояснення з погляду норм і правил, самому відчувати переживання іншого. Таким чином, за допомогою розуміння художніх творів дитина повинна навчитися співпереживати іншим людям і правильно оцінювати їх (а виходить, і свої) учинки.

Можливим методом формування моральних почуттів і моральних оцінок є навчання дітей вирішувати соціально-моральні, значеннєві завдання. Наприклад, у грі-драматизації або за допомогою ляльок діти повинні вирішити яку-небудь конфліктну або проблемну ситуацію, розподілити привабливі іграшки або насолоди, коли на всіх явно не вистачає, або вибрати, кому дістанеться приваблива роль у грі, або допомогти слабкому й недотепному й т.п. Створення проблемних ситуацій у житті або у формі завдань є та особлива сфера життя й діяльності дітей, що при відповідному керівництві дорослого формує здатність розуміти моральні аспекти поведінки й робити позитивні вчинки.

Таким чином, найсприятливішим часом для виховання душі є раннє дитинство. Саме про це ми читаємо в актуальних для нас настановах Л. Толстого, В. Зеньковського, Ю. Дзеровича та інших відомих педагогів. Прищеплені в ранньому дитинстві живі враження від побаченого й почутого формують моральний світ дитини, шліфують душу майбутньої Людини.

Виховувати в дітей почуття любові, справедливості, правди, співчуття, милосердя та інші християнські чесноти сьогодні як ніколи актуально. Здавалося б, до цього прагнуть педагоги, батьки. Але ж результат далеко не завжди буває задовільним. Чому? Насамперед зазирнімо у себе, як радить видатний італійський педагог Марія Монтессорі, пригадаймо її слова: «Якщо ми хочемо нашим дітям дати «моральне виховання, то, насамперед, варто було б запитати в самих себе; чи й справді ми їх любимо і чи щирі в своєму прагненні прищеплювати їм «моральність»? Гадаємо, М. Монтессорі усвідомлювала глибокий зміст понять: любов, послух, чемність, взаємодопомога, вдячність, пошана тощо і відчувала велику відповідальність за формування цих якостей у дітей. «Ми, – казала вона, – є для них «стимулами...» Чисті душі дітей мають брати свою духовну поживу від нас; їхні серця повинні спинатися на нас, у любові до нас вони мають підвестися до внутрішньої творчості». Відтак, проблему морального виховання дітей М. Монтессорі трактує як проблему духовної сфери людини: розуміння та розрізнення нею добра і зла, вдосконалення чутливості, совісті, виховання моральних почуттів тощо. Зазначимо: дух – то цінність, що має такі прояви як совість, любов, жертвність. Відрізнити добро від зла – одна з функцій совісті, осуд чи виправдання власних вчинків – ще одне її призначення. Думки М. Монтессорі про те, що насамперед треба плекати духовні сили малюків, діставали підтвердження та розвиток у дослідженнях багатьох учених, зокрема й українських.

Моральне виховання дітей пропонується здійснювати в самих різних умовах: у побутовій і повсякденній діяльності, у грі й на спеціально організованих заняттях.

У другу групу методів, спрямованих на формування моральних подань, суджень і оцінок, входять:

- бесіда вихователя на етичні теми;
- читання художньої літератури;
- розглядання й обговорення картин;
- метод переконання, а також метод заохочень і покарань.

Новизна сучасного підходу до гуманістичного виховання полягає в можливості цілісного розвитку особистості дитини в світі людей на противагу традиційному підходу, де виховні завдання визначаються за моральним, духовним, соціальним та іншими аспектами виховання. Новий підхід відповідає сучасній меті виховання – створенню сприятливих умов для розвитку особистості дитини, для її самореалізації. При цьому виняткового

значення набуває формування ціннісного ставлення до світу людей і до самого себе.

Базова особистісна якість – людяність. Цю якість як рівень соціальної компетентності можна схарактеризувати за такими складовими:

- пізнавальний компонент – рівень та зміст знань про людину, близьких та далеких людей різного віку і статі та ін. (поінформованість);
- ціннісний компонент – ставлення до людини як найвищої цінності, повага до життя, діяльності, гідності кожного (гуманність);
- емоційний компонент – інтерес до людей, прагнення спілкуватися з ними, пізнавати їх, мати їхню прихильність, вміння співчувати, співпрацювати, розуміти емоції та почуття інших і керувати своїми власними почуттями у спілкуванні з ними (чуйність);
- оцінний компонент – вміння оцінювати вчинки людей та їхні взаємини, бути толерантним, прагнення справедливо ставитися до всіх (справедливість);
- поведінковий компонент – володіння етичними формами поведінки і спільної з іншими людьми діяльності, вміння спілкуватися, пропонувати, надавати і приймати допомогу, здійснювати моральні вчинки за власною волею (моральна активність).

Ми розглядаємо моральне виховання як активну взаємодію педагога і вихованця у спільній творчій діяльності, в ході якої формуються кращі людські якості.

Щоб досягти мети у становленні морально спрямованої особистості, особливу увагу слід звернути на психологічні аспекти виховного процесу:

1. Дитина лише тоді починає ставитися гуманно до інших людей, які поряд із нею, коли навчиться узагальнювати власний досвід регулювання поведінки й використовувати його в житті. Головне, чи вона насправді поводить морально, чи лише має певні «теоретичні» знання про моральну поведінку.
2. Вирішуючи навчально-виховні завдання, педагог має створювати такі умови, які б давали дитині змогу індивідуально розвиватися, самовдосконалюватися, задовольняти свою цікавість, успішно налагоджувати міжособистісні стосунки.
3. Варто пам'ятати: не кожний зовнішній прояв певної дії є моральним (а чи неморальним). Тут передусім слід брати до уваги мотивацію здійсненого вчинку. Наприклад, не красти можна з різних причин: боячись бути викритим або за переконанням. І лише останній мотив є моральним. Отже, головна мета виховання – допомогти дитині зрозуміти, що таке моральні норми, й дати їй змогу самій робити вибір. Це передумова того, щоб вона не стала соціально пасивною й сліпо виконувала чужі настанови.
4. Виховний вплив слід спрямовувати не лише на виникнення емоційних переживань, а й на формування конкретних почуттів. Кінцева мета – перехід емоційних відчуттів у реальний вчинок. Саме завдяки цьому виникає більш вагомий психологічний зв'язок між переживаннями й самою особистістю.

5. Закріпленню дійового почуття сприяє повторення аналогічних переживань за ситуацій, близьких до тієї, яка їх викликала. Знане й пережите, які дитина "пропустила" крізь своє особисте сприйняття, закріплюються в їх свідомості міцніше, ніж те, що вона отримала у процесі пасивного спостереження чи про що їй розповідали, а отже, спонукають активно діяти.
6. У педагогічній практиці слід уникати ситуацій, коли намагання вихованця вдосконалити свою поведінку проходять повз увагу педагога, й натомість наголошується на помилках та прорахунках. Тож дитина й починає думати, що вона не така, якою б її хотіли бачити. Дорослий має казати, що він пишається добрими вчинками свого вихованця: «Я радію, і всі діти теж, що в нас є такий добрий хлопчик. Будь таким завжди», – і той відчуватиме втіху від своїх дій, буде впевненим у собі, готовим надалі чинити ще краще. Ось таку морально-перетворювальну роль відіграє у становленні духовних цінностей юної особистості сила радісних відчуттів.
7. Жодна найвитонченіша виховна техніка не даватиме розвивального результату, якщо сам педагог – людина неморальна, егоїстична. Лише гуманний, високо культурний наставник зможе виховати справді культурну особистість, яка уважно й доброзичливо ставитиметься до тих, хто поруч, умітиме творчо працювати й тішитися з цього, яка цінуватиме красу природи й сприйматиме всю гармонію світу. Це слід зрозуміти самому педагогові, а не чекати від інших фахівців алгоритмів та порад, які «самі собою» здійснять диво морального виховання.
8. Процес формування моральної свідомості в дитини особливо складний і суперечливий, якщо погляди сім'ї та виховного закладу щодо цієї проблеми розбіжні. Щоб забезпечити єдність у моральному вихованні, педагог має постійно спрямовувати батьків на формування в дітей людяності, моралі, альтруїзму. Цьому, зокрема, допомагає проведення бесід, лекцій, дискусій, «круглих столів», інтерактивних ігор.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ РЕАЛІЗАЦІЇ БАЗОВОГО КОМПОНЕНТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Відновлення в Україні державності, відродження культурно-історичного досвіду та національних традицій висувають завдання гармонійного, цілісного розвитку дитини як особистості, здатної в майбутньому до розв'язання соціальних та економічних проблем державотворення. Повною мірою вирішувати ці проблеми зможе лише фізично і психічно здорова людина, яка веде здоровий спосіб життя, розуміє свою значущість, вміє регулювати свою поведінку і діяльність відповідно до вимог суспільства. Саме тому ще з дошкільного віку необхідно сформувати у дітей культуру здоров'я, створити

умови для розвитку компетентності особистості в фізичній, психічній і духовній його сферах.

Про це зазначається в основних державних документах, а саме: Концепції дошкільного виховання в Україні, Загальній концепції неперервної валеологічної освіти, Концепції інтегративної українознавчої валеологічної освіти в Україні, Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, Законі України «Про дошкільну освіту», Законі України «Про охорону дитинства», Державній цільовій програмі розвитку дошкільної освіти до 2017 року, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр., Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, Законі України «Про фізичну культуру і спорт», Наказі Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності в суспільстві та утвердження здорового способу життя», Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація», Європейської стратегії ВООЗ «Здоров'я і розвиток дітей та підлітків» та інших документах, які створюють підґрунтя для взаємодії різних соціальних інститутів та регламентують правові основи соціально-педагогічної діяльності у вирішенні проблеми формування культури здоров'я підростаючого покоління.

Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти, редакція 2012 року, у змісті освітньої лінії «Особистість дитини» йдеться про необхідність формування у дитини усвідомленого ставлення до здоров'я як до цінності, його значення для повноцінної життєдіяльності, необхідність оволодіння елементарними знаннями про основні чинники збереження здоров'я.

Одним з головних завдань дошкільного навчального закладу має стати створення умов, що гарантують формування і зміцнення здоров'я вихованців.

Для цього традиційно виділяють такі компоненти здоров'я:

- Психічне здоров'я.
- Соціальне здоров'я.
- Фізичне здоров'я.

13 якостей однієї зі складових здоров'я людини в цілому виділяють психологічне здоров'я [10]. Воно є необхідною умовою повноцінного функціонування і розвитку людини в процесі її життєдіяльності. Таким чином, з одного боку, психологічне здоров'я є умовою адекватного виконання людиною своїх вікових, соціальних та культурних ролей, з іншого боку, забезпечує людині можливість безперервного розвитку протягом всього її життя.

Залежно від адаптованості людини і соціального середовища виділяють три рівні психологічного здоров'я:

- 1) креативний рівень;
- 2) адаптивний рівень;
- 3) дезадаптивний (асимілятивно-аккомодативний) рівень.

Стосовно дітей дошкільного віку основними показниками сформованого психологічного здоров'я є процес адаптації при вступі у ДНЗ, рівень розвитку

комунікативних навичок, рівень позитивної мотивації до соціально важливої для даного віку діяльності, відсутність відхилень у поведінці.

Неможливо працювати над зміцненням і формуванням лише однієї складової здоров'я. Людина може бути здоровою тільки при наявності всіх компонентів здоров'я, розвинених на достатньому для її віку рівні. Домогтися цього можна, виховавши в людині певну культуру - культуру здорового способу життя (ЗСЖ). Причому формування цієї культури починається з дитинства.

Діти дуже довірливі і схильні до навіювання. Якщо дитину весь час лякати хворобами і нещастями, то ми не розвинемо у неї бажання бути здоровою, а викличемо постійний страх перед хворобами. Дитина має зростати зі свідомістю, що від її навичок в області гігієни та санітарії залежить накопичення здоров'я.

Діти - власники, і в даній ситуації цю не найкращу людську рису характеру потрібно звернути на благо. У дитини можна виробити охоронні стереотипи, закріплені через отримання задоволення. «Я знаю, де і як потрібно переходити вулицю, роблю це свідомо, самостійно, і це приносить мені задоволення», подібного роду міркування прискорюють навчання і приносять користь для психічного та соматичного здоров'я.

Які ж мотиви лежать в основі вибору ЗСЖ?

І.І. Шоптенко-Сеченова виділяє наступні види мотивації:

- **Самозбереження.** (Коли людина знає, чого та чи інша дія прямо загрожує життю, вона цю дію не робить. Формулювання мотивації «Я не здійснюю певні дії, тому що вони загрожують моєму здоров'ю і життю»).

- **Підпорядкування етнокультурним вимогам.** Людина живе у суспільстві, яке протягом тривалого часу відбирало корисні звички, навички, виробляло систему захисту від несприятливих факторів зовнішнього середовища. Формулювання мотивації «Я підкорюся етнокультурним вимогам тому, що хочу бути рівноправним членом суспільства, в якому живу. Від мого здорового способу життя залежать здоров'я і благополуччя інших».

- **Отримання задоволення від самовдосконалення.** Формулювання мотивації «Відчуття здоров'я приносить мені радість, тому я роблю все, щоб випробувати це почуття».

- **Можливість для самовдосконалення.** Формулювання мотивації «Якщо я буду здоровий, я зможу піднятися на вищій щабель суспільної драбини».

- **Досягнення максимально можливої комфортності.** Формулювання мотивації «Я здоровий, мене не турбує фізичний і психічний дискомфорт».

Крім того, можливість формування культури ЗСЖ залежить від потреб дитини. Ієрархія потреб величезна. Але що дуже важливо для педагогів і психологів, це те, що потреби не існують ізольовано один від одного, а змінюються і удосконалюються в залежності від зростання загальної культури дитини, її знань про дійсність і ставлення до неї оточуючих. Отже, ми можемо впливати на формування потреб та їх задоволення, а значить, і на стан і розвиток здоров'я дитини. Однак, для цього мають бути створені оптимальні

умови, що сприяють забезпеченню загального комфорту учасників освітнього процесу, особливо позитивних настроїв вихованців. Такі умови можуть бути створені, якщо основна увага буде приділена задоволенню однієї з основних потреб дитини в індивідуальному емоційно-ціннісному супроводі розвитку її особистості.

Задоволення цієї потреби можливо при задоволенні складових її змісту, а саме: домагань на увагу, визнання, конструктивне спілкування, успішність в діяльності, повагу, підтримку, співробітництво, прояв активності, самостійності та ін.

Педагогічна стратегія формування ЗСЖ повинна сприяти самостійному виробленню відповідних переконань дитини на основі здобуття знань і досвіду. Завдяки переконанням створюється спочатку стійка мотивація до ЗСЖ, з часом валеологічна готовність і самоконтрольна активність під час творення свого здоров'я.

Рекомендуємо змінювати ставлення дітей до ЗСЖ на основі формування традицій і ціннісних мотивацій.

Створення традицій ЗСЖ - це те, що повинно лежати в основі валеологічної роботи в дошкільних навчальних закладах, і те, до чого потрібно прагнути в кінцевому результаті.

Навколо дітей з самого раннього дитинства необхідно створювати таке навчально-виховне середовище, яке було б насичене атрибутами, символікою, термінологією, знаннями, ритуалами і звичаями валеологічного характеру. Це призведе до формування потреби вести здоровий спосіб життя, до свідомої охорони свого здоров'я та здоров'я оточуючих людей, оволодіння необхідними для цього практичними навичками і вміннями.

Аналіз літератури та досвіду роботи різних фахівців ДНЗ дозволили виявити умови формування позитивної мотивації до ЗСЖ у дошкільників:

- ✓ Створення навколо дитини навчально-виховного середовища, наповненою термінами, символами, атрибутами, традиціями культури ЗСЖ.
- ✓ Створення позитивного емоційного фону на заняттях оздоровчо-педагогічної спрямованості.
- ✓ Наявність в найближчому оточенні дитини людей, які ведуть здоровий спосіб життя.
- ✓ Формування активної позиції дитини в освоєнні знань, умінь і навичок валеологічного характеру.
- ✓ Облік індивідуальних психофізіологічних і типологічних особливостей дітей при організації занять оздоровчої спрямованості.

Основна мета роботи з дітьми дошкільного віку - створення стійкої позитивної мотивації до збереження та зміцнення власного здоров'я, формування психологічного здоров'я як важливого чинника здоров'я людини в цілому, профілактика психосоматичних захворювань.

Основні положення роботи:

- ✓ Цілісність і систематичність засвоєних вихованцями знань валеологічного характеру.
- ✓ Формування практичних навичок і вмінь валеологічного характеру.
- ✓ Систематичність, контроль за станом здоров'я і розвитку вихованців.
- ✓ Система валеологічної роботи передбачає відповідальність всього педагогічного колективу за рівень фізичного розвитку, стан здоров'я та формування культури ЗСЖ дітей і вимагає науково-методичного підходу до навчально-педагогічного процесу.
- ✓ Багатоетапна, постійна, безперервна виховна робота.
- ✓ Створення стійкої мотивації до здорового способу життя і самоконтрольної активності у створенні свого здоров'я.
- ✓ Визначення мети по кожному блоку занять спільно з дошкільнятами (починаючи з середньої групи).
- ✓ Створення та накопичення у дитячому колективі традицій і звичаїв здорового способу життя.
- ✓ Формування асоціативних зв'язків з поняттями і символами культури здорового способу життя.
- ✓ Формування у дошкільників елементарних анатомічних і гігієнічних знань, виявлення через практику значущості режиму дня та оптимальної рухової активності.
- ✓ Профілактика шкідливих звичок.
- ✓ Підвищення психоемоційної стійкості.
- ✓ Використання на заняттях дидактичних ігор, образотворчої діяльності, аплікації, рухових вправ та творчих завдань.
- ✓ Постійний контроль за змінами в стилі життя дитини і заохочення позитивних зрушень.

З допомогою дорослого, який використовує відповідні прийоми, дитина має можливість сформулювати висновки про необхідність виконання того чи іншого правила життя і здоров'я.

Ця умова передбачає створення навколо дитини середовища «Здоров'я» (схеми, малюнки, висловлювання про здоровий спосіб життя і т.п.), котра як безпосередньо, так і опосередковано впливає на формування світогляду дитини, що сприяє зміцненню позитивної мотивації до здорового способу життя.

Організація і проведення оздоровчо-педагогічних занять будується з урахуванням таких положень:

- Внесення до змісту занять інформації про фактори ризику та фактори стійкості у формуванні здоров'я дитини.
- Вибір форм, методів і засобів навчального процесу відповідно до валеологічних вимог.
- Створення навколо дитини інформаційного середовища «Здоров'я».
- Створення оптимальних гігієнічних умов на заняттях з усіх розділів програм.

З метою більш міцного засвоєння знань, умінь і навичок валеологічного характеру робота на заняттях здійснюється із залученням різних аналізаторів:

- Зорового (залучення схем і умовних зображень, наочного матеріалу);
- Тактильні (робота з роздатковим матеріалом);
- Слухового (сприйняття інформації на слух);
- Рухового (виконання вправ).

Для закріплення отриманих знань, умінь і навичок, а також для створення стійкої мотивації зміст усіх освітніх занять, а також основних режимних моментів, екскурсій та іншого включає, по можливості, проведення «хвилинок здоров'я», на яких дітям пояснюють вплив того чи іншого фактора або явища життя на здоров'я (наприклад, вплив музики на здоров'я, здоров'я людини та екологія і т.п.). Крім того, інформація про зміст занять доводиться до відома батьків (за допомогою стендів), які, в свою чергу, виконують вправи і завдання з дітьми вдома.

У групах поступово створюється «Куточок здоров'я»: схеми, режим дня, малюнки дітей, фізкультурне та оздоровче обладнання.

Особлива увага приділяється створенню і нагромадженню в дитячому колективі звичаїв і традицій здорового способу життя: проведення хвилинок психологічного розвантаження протягом дня та ін.

✓ Основні форми роботи:

- Комплексні оздоровчо-педагогічні заняття «Наша традиція, бути здоровими!»
- Хвилинки здоров'я - включення в зміст програмного матеріалу знань про здоров'я і способи його зміцнення.
- Гімнастика.
- Цільові прогулянки.
- Евристичні методи (досліди, спостереження та ін.)
- Спільні заняття з батьками.
- Використання батьками рекомендованих вправ та ігор у спілкуванні з дитиною вдома.
- Заняття для фахівців ДНЗ з метою підвищення рівня компетентності в питаннях використання здоров'язберігаючих технологій.
- Оформлення стенда для батьків.

Структура роботи з системи формування культури здорового способу життя у дошкільників припускає тісну співпрацю всього колективу ДНЗ та батьків вихованців.

Розглянемо коротко основні завдання роботи з цього напрямку кожного учасника процесу.

• Завідувач ДНЗ та вихователь-методист – контроль за створенням необхідних умов роботи, організацією педагогічного процесу, консультації.

• Педагог, психолог – вивчення та методичні розробки з цієї проблеми, проведення практичних занять, консультацій для колективу ДНЗ, виявлення особливостей дітей та їх обговорення з педагогічним колективом з метою врахування в роботі, формування психологічного здоров'я дитини.

- Вихователі – врахування особливостей дітей, проведення занять та загартовуючих процедур, включення по можливості елементів занять та їх програмного матеріалу в загальноосвітній процес і режимні моменти.

- Медичний персонал ДНЗ – виявлення особливостей здоров'я дітей та їх обговорення з вихователями, проведення профілактичних заходів, контроль за дотриманням санітарно-гігієнічних норм.

- Інструктор з фізичної культури – врахування особливостей дітей, проведення загартовуючих процедур, включення по можливості елементів занять та їх програмного матеріалу в загальноосвітній процес і режимні моменти, використання відповідних віку дітей рухових вправ і оздоровчих методик.

- Музичний керівник – врахування особливостей дітей, включення по можливості елементів занять та їх програмного матеріалу в загальноосвітній процес, підвищення психоемоційної стійкості через пояснення впливу музики на емоційний стан людини (класична музика заспокоює, є сумна і весела музика, музика для релаксації і т.п.).

- Керівник гуртка - врахування особливостей дітей, включення по можливості елементів занять та їх програмного матеріалу в загальноосвітній процес, підвищення психоемоційної стійкості через використання творів мистецтва, малювання і т.п.

- Логопед – врахування особливостей дітей, включення по можливості елементів занять та їх програмного матеріалу в загальноосвітній процес, використання корекційної роботи для виправлення недоліків мови, підвищуючи тим самим упевненість дитини в собі, і, отже, підвищуючи її соціальний статус, психоемоційну стійкість.

- Інструктор ЛФК – врахування особливостей дітей, включення по можливості елементів занять та їх програмного матеріалу в загальноосвітній процес, використання корекційної роботи для виправлення порушень постави, підвищуючи тим самим упевненість дитини в собі, і, отже, підвищуючи її соціальний статус, психоемоційну стійкість.

- Обслуговуючий персонал – дотримання санітарно-гігієнічних норм і вимог.

- Батьки – використання вдома вправ гімнастики, елементів занять, загартовуючих процедур, облік особливостей дитини, підвищення її психоемоційної стійкості, емоційна підтримка.

Слід зазначити, що, в першу чергу, кожен учасник педагогічного процесу повинен бути особистим прикладом для дітей, підтримувати єдину лінію поведінки і виконувати основні вимоги, які пред'являються до дітей і решті учасників педагогічного процесу.

Таким чином, спільна робота всіх дорослих, які оточують дошкільника, відповідний вибір форм, методів та засобів навчання, а також контроль за змінами в стилі життя дитини, створить фундамент культури ЗСЖ, що включає в себе позитивну мотивацію і знання, вміння, навички валеологічного змісту.

У роботі рекомендується широко використовувати наочну агітацію - куточки здоров'я в групах, стенди в ДНЗ, альбоми індивідуальної роботи з дітьми.

У дитячому саду поступово створюються традиції ЗСЖ - хвилинки здоров'я на заняттях, дні здоров'я в ДНЗ, сімейні клуби «Здоров'ячки», «Мозаїка здоров'я», «Перлинки здоров'я», «Зернинки здоров'я», «Веселка здоров'я».

Формування культури ЗСЖ проходить протягом всього часу перебування дитини в ДНЗ.

Режимні моменти:

- Ранкова гімнастика.

- Прогулянка (3-4 рухливі гри, спостереження, екологічні стежинки, мандрівки, досліди, експерименти і т.п).

- Режим харчування (збалансоване мінералами та вітамінами, зауваження про корисність страв під час їжі).

- Післяобідній сон (релаксаційні хвилинки).

Навчально-виховний процес:

- Заняття «Наша традиція, бути здоровими!» (Гімнастика, пізнавальна частина, релаксація).

- Навчально-виховні заняття (хвилинки здоров'я, фізхвилинки, хвилинки психологічного розвантаження).

- Фізкультурні заняття.

- Музичні заняття (фізхвилинки, підвищення психоемоційної стійкості).

- Логопедичні заняття (фізхвилинки, словникова робота).

- Заняття ЛФК (комплекси оздоровчих вправ, вправи на дихання, коригуючи вправи, словникова робота).

- Малювання (фізхвилинки, підвищення психоемоційної стійкості).

Таким чином, здійснюється комплексний підхід у формуванні культури ЗСЖ у вихованців ДНЗ.

Методичні вимоги до організації занять:

Структура занять:

1) організаційний момент;

2) гімнастика (дихальна гімнастика або імунна гімнастики або точковий масаж);

3) дидактична гра або гра-бесіда на повторення вивченого раніше матеріалу;

4) пізнавальний блок (повідомлення нового через гру, бесіду, досліди, експерименти, висновки дітей на основі спостереження та отриманого досвіду, дидактична або рухлива гра на закріплення матеріалу);

5) релаксація під музику.

Тривалість заняття:

- Друга молодша група, 15-20 хвилин.

- Середня група - 20-25 хвилин.

- Старша група - 25-30 хвилин.

Тривалість кожного блоку заняття може змінюватись в залежності від психофізіологічного та емоційного стану дітей на даний момент.

Під час організації роботи з дітьми по формуванню культури здорового способу життя варто вести облік психофізіологічних особливостей дітей

- Відповідність вправ руховим можливостям дітей.
- Облік індивідуальних особливостей дитини (анамнез, темперамент, емоційний стан та ін.).
- Облік індивідуальних особливостей пізнавальної сфери кожної дитини (рівень уваги, пам'яті, мислення та ін.) і рівня її залученості.

Особлива увага приділяється дітям «групи ризику» (з перинатальним ураженням центральної нервової системи, які перенесли травми, фізично ослабленим і ін.).

Таким чином, дотримуючись єдиних вимог до організації здоров'яформуючої роботи з дітьми та враховуючи всі вище перераховані особливості, ми можемо досягти високого коефіцієнту сформованості у кожній окремій дитини культури здорового способу життя, а отже і життєвостійкої та компетентної особистості.

РОЗВИВАЛЬНЕ ПРЕДМЕТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Розвивальне предметне середовище – це система матеріальних динамічних і змінних об'єктів діяльності дитини.

Завдання і можливості предметного середовища:

- здійснювати виховання і навчання, орієнтуючись на конкретну особистість;
- об'єднувати дітей у групи за здібностями й інтересами;
- через різноманітні матеріали, посібники, атрибути тощо заохочувати дошкільників
- до досліджень, випробовування власних ідей;
- забезпечувати гармонійні зв'язки між дитиною і навколишнім світом;
- заохочувати дітей до різних видів діяльності;
- розвивати здатність дітей здійснювати вибір;
- сприяти розвитку світосприйняття.

Основні складові предметного середовища:

- природні, соціальні та культурні компоненти;
- праці художників, проектувальників, конструкторів, майстрів-оздоблювачів (твори мистецтва, меблі, інструменти, предмети, вироби прикладного мистецтва, посібники, іграшки);
- продукти діяльності дорослих для дітей – персоналу дошкільного навчального закладу та батьків (виставки, оформлення інтер'єру, посібники тощо);
- вироби дітей (малюнки, аплікації, ліплення, саморобки та ін.).

Концептуальні засади організації розвивального предметного середовища

Основні вимоги до облаштування середовища:

- усі іграшки, матеріали, атрибути, предмети-замінники об'єднуються за функціональними ознаками відповідно до різних видів предметно-ігрової діяльності дітей (рухової, образотворчої, сюжетної тощо);
- більшість дидактичних матеріалів, іграшок, картинок повинні використовуватися з різною метою, варіативно, тобто поліфункціонально;
- усі іграшки, незалежно від їхньої класифікаційної належності, групуються так, щоб вони своїми розмірами відповідали одна одній, зросту дітей і стаціонарному предметному оточенню, у якому граються діти;
- поєднання знайомих для дитини компонентів середовища з новими, які забезпечують пізнавальний розвиток дошкільників;
- рівень інформативності середовища досягається урізноманітненням тематики (наприклад, від приготування ляльці їжі до її лікування);
- забезпечення динаміки й мобільності середовища, що розвиває вміння дитини активно співпрацювати з цим середовищем. Воно сприяє активності дитини і розвитку в неї свободи (можливість вільно пересуватись у межах визначеного простору).

Для того, щоб вдало організувати розвивальне довкілля для дітей дошкільного віку педагогам слід урахувувати такі основні принципи:

- принцип взаємодії;
- принцип активності, самостійності й творчості;
- принцип динамічності;
- принцип вільного центрування;
- принцип емоційного комфорту;
- принцип естетичності в підборі іграшок, матеріалів й атрибутів;
- принцип зв'язку з реальним життям;
- принцип урахування вікових особливостей дітей;
- принцип поступового ускладнення наповнення середовища;
- принцип права вибору діяльності.

Принцип взаємодії полягає в тому, що при здійсненні особистісно-орієнтованого підходу до дітей забезпечуватиметься і модель взаємодії між педагогом і вихованцями. Це означає, що стратегія і тактика побудови середовища визначається особливостями втілення особистісно-орієнтованої моделі виховання та навчання дітей у практику повсякденної роботи. Вихователь, спілкуючись із дітьми, у своїй педагогічній діяльності керується положенням: “Не поруч, не над, а разом!”. Пріоритетна мета полягає в тому, щоб сприяти формуванню гармонійної і всебічно розвиненої особистості, починаючи від дошкільного віку. Позиція педагога – забезпечення інтересів дитини, задоволення її природних нахилів і потреб, встановлення позитивних взаємин (контакту) між ними. Для цього в середовищі, що оточує дитину,

створюють умови для повноцінного фізичного, інтелектуального, морального й естетичного розвитку особистості, її гуманізації. Для реалізації цього принципу важливо забезпечити два аспекти: перший – встановити доброзичливу психологічну атмосферу (партнерське спілкування між педагогом і дітьми); другий – обладнати групові кімнати меблями різної висоти, щоб і вихователь, і дитина мали змогу наблизитися до позицій один одного.

Принцип активності, самостійності й творчості характеризується тим, що діти, діючи в організованому розвивальному предметному середовищі, мають змогу задовольняти власні інтереси, виявляти певні якості характеру, емоції й почуття. Під час практичної діяльності дошкільники вправляються у виконанні завдань різного ступеня складності, вчаться досягати бажаного результату, виявляючи при цьому наполегливість, ініціативність; вносять елементи новизни. Отже, діти активно пізнають навколишню дійсність, у них розвиваються інтелектуальні, вольові й емоційні здібності.

Принцип динамічності полягає в тому, що предметне довкілля, котре оточує дитину, не є сталим, воно змінюється залежно від віку, індивідуальних особливостей вихованців, від пори року, тем, які вивчаються. Дошкільники самі спроможні вносити зміни в осередках (куточках, центрах, зонах) розвивального середовища. Вони приносять з домівок цікаві речі, альбоми, вироби, виготовлені батьками, щоб доповнити і збагатити довкілля групової кімнати дитячого садка. Завдання вихователя – зберегти загальну цілісність розвивального середовища, забезпечити його багатофункціональними матеріалами, не перевантажувати дітей зайвою кількістю і розміщенням іграшок та атрибутів, сприяти їхньому раціональному використанню, вчасно змінювати і доповнювати облаштування.

Принцип вільного центрування передбачає створення певних осередків (куточків, центрів, зон), що залежить від вибору вихователями програми навчання і виховання дітей, площі групової кімнати, рівня розвитку вихованців тощо. Це дозволяє дітям, залежно від власних бажань та інтересів, вільно займатись одночасно різними видами діяльності, не заважаючи один одному (розглядом ілюстрацій, іграми, вправами і т. д.). Вони мають змогу за власним бажанням і вибором переходити від одного осередку діяльності до іншого, від спокійних занять до їхніх активних форм.

Принцип емоційного комфорту передбачає забезпечення розвивального предметного середовища репродукціями картин, букетами квітів, ікебанами, настінними керамічними тарілками, декоративними виробами та ін. для створення домашньої затишної атмосфери, у якій дитина відчуває себе психологічно врівноваженою.

Принцип естетичності в підборі матеріалів та атрибутів полягає в тому, що педагоги повинні подбати про правильність підбору кольорів, форм, величин, просторового розміщення предметів у розвивальному предметному середовищі. Це сприятиме виробленню в дітей художнього смаку, естетичних почуттів і, з часом, бажання самим створювати прекрасне навколо себе.

Принцип зв'язку з реальним життям передбачає відповідність розвивального предметного середовища, яке оточує дошкільників, сучасності, тому суспільству, у якому вони живуть (різними видами техніки, художніми засобами та ін.), належність дітей до певного етносу, культури і побуту рідного народу. Розвивальне предметне середовище в дошкільних навчальних закладах різних регіонів має певні особливості й специфічні ознаки.

Принцип урахування вікових особливостей дітей характеризується тим, що підбір матеріалів і розміщення їх в осередках (куточках, центрах, зонах) розвивального середовища залежить від віку вихованців.

Принцип поступового ускладнення наповнення середовища пояснюється потребою пов'язувати внесення іграшок та ігор з вимогами програми, з тими знаннями, уміннями й навичками, яких діти набувають. Тобто, середовище вміщує відомі для дитини компоненти і певну частину незнайомих, які забезпечують пізнавальний розвиток дітей. Кожна нова іграшка обов'язково обігрується вихователем, або створюється сюрпризний момент навколо неї.

Принцип права вибору діяльності полягає в тому, що діти отримують право вибору діяльності протягом усього часу перебування в дошкільному навчальному закладі. Вибір видів діяльності, матеріалів допомагає дошкільникам практикувати процес прийняття рішень зручним, безпечним, організованим шляхом. Вони вчаться нести відповідальність за свій вибір і розуміють наслідки своїх дій. Діти також усвідомлюють, що груповий вид діяльності не завжди може співпадати з їхнім індивідуальним вибором.

Пріоритетними умовами організації розвивального предметного середовища є:

- створення повноцінного всебічного розвитку дітей;
- реалізація програмового змісту навчально-виховної роботи;
- опора на особистісну орієнтовану модель взаємодії між педагогом і дітьми;
- забезпечення інтересів дитини, задоволення її природних нахилів і потреб;
- наповнення новизною розвивального характеру середовища, забезпечення складових елементів і їхня варіативність.

Зміст розвивального предметного середовища дошкільного навчального закладу

- Територія дошкільного навчального закладу (ландшафтні та архітектурні об'єкти, ігрові майданчики).
- Сад, город.
- Зимовий сад.
- «Екологічна» кімната (кімната природи).
- Екологічна стежина.
- Лабораторія.

- Бібліотека (кімната книги).
- Кімната іноземної мови.
- «Сенсорна» кімната.
- Кімната психологічного розвантаження, (кімната психолога).
- Картинна галерея, музей.
- Світлиця (може бути поєднана з музеєм), етнографічна зала.
- Художня студія/дизайн-студія (може бути поєднана з картинною галереєю).
- Театральна студія.
- Кімната казок (може бути поєднана з театральною студією).
- Кімната праці (художньої, ручної), майстерня.
- Комп'ютерна кімната, (комп'ютерно-ігровий комплекс).
- Музична зала (може бути поєднана з хореографічною залою).
- Фізкультурна зала.
- Тренажерна зала.
- Кімната здоров'я.
- Басейн.
- Групові (ігрові) кімнати.
- Кімнати для співпраці з батьками.
- Коридори, рекреації.

Розвивальне предметне середовище групи

Групи дітей раннього віку.

Модель середовища для дітей раннього віку строго конкретизовано за змістом і простором. Активно задіється комфортна для дітей раннього віку горизонтальна площина. На підлозі розкладаються всілякі атрибути, іграшки, дрібний спортивний інвентар. Пильна увага приділяється зовнішньому оформленню предметів, їхній привабливості на загальному фоні групи. У групах слід використовувати не тільки горизонтальну площину (підлога), але й вертикальні поверхні (стіни), і так само освоювати повітряний простір (до стелі підвішують іграшки, вироби).

У групі створені осередки:

- Ігровий (сюжетну гру, театралізовані ігри, куточок ряжання).
- Книжковий (бібліотечний).
- Мистецький (образотворчої діяльності).
- Будівельний (кубиків та блоків).
- Природи(природознавчий).
- Сенсорики (маніпулятивних ігор).
- Музичний.
- Рухової активності (в тому числі ігрових рухових модулів).
- Відпочинку.
- Ігор з піском і водою.

Групи дітей садового віку.

Площу групи доцільно спланувати так, що передбачити в ній місце для постійних і змінних осередків, у яких діти могли б самостійно чи невеликими групами займатись певними видами діяльності за власним бажанням. Кількість осередків, їх розташування та способи обладнання вихователь визначає, орієнтуючись на загальну площу групових кімнат. В осередках мають зберігатися матеріали, посібники, обладнання для спеціальних занять. Для цього слід передбачити відповідні умови – полицьки, шафи, столики, килимки, ящики, тощо.

У групі створені осередки:

- Ігровий (загальний, драматичний, настільні дидактичні ігри).
- Бібліотечний.
- Художній (СХД);
- Природознавчий.
- Етнографічний.
- Музичний.
- Спортивний».
- Куточок відпочинку.
- Комп'ютерний.

Перелік іграшок визначений документом «Типовий перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок дошкільного навчального закладу».

Отже, розвивальне предметне середовище – динамічний і мінливий простір, наповнений взаємодіючими іграшками, атрибутами, матеріалами, предметами-замінниками, об'єктами, що забезпечують діяльність, спрямовану на розвиток кожного вихованця.

Розвивальне предметне середовище дошкільного навчального закладу повинне:

- забезпечувати свободу й активність дитини, максимально задовольняти інтереси; мати інтенсивно розвивальний характер;
- задовольняти допитливість вихованців та адаптовувати види діяльності в осередках до дитячих потреб, що змінюються;
- забезпечувати сприятливі умови для формування потреб та інтересів дітей, реально надаючи їм право власного вибору діяльності, створювати можливість для вираження зростаючої самостійності й активності дитини;
- розвивати пізнавальні психічні процеси і якості дітей на основі діяльності з використанням різних матеріалів;
- розширювати пізнавальну сферу під час дослідження нових предметів, займатись пошуковою діяльністю;
- забезпечувати соціально-культурне становлення і розвиток дитини в період дошкільного дитинства.

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДОГО ФАХІВЦЯ

*«Зі мною працювали десятки молодих педагогів.
Я впевнився, що як би людина успішно не
закінчила педагогічний вуз, який би він не був
талановитий,
а якщо не буде вчитися на досвіді,
ніколи не буде гарним педагогом, я сам навчався
у більш досвідчених педагогів...»*

А.С. Макаренко

Одним із провідних завдань методичної діяльності дошкільного закладу стає забезпечення необхідних умов для творчої діяльності молодих педагогів, надання їм допомоги у проходженні ступенів становлення й розвитку системи роботи.

Для того щоб вихователь зміг утілити свої професійні задуми, необхідні спеціальні знання. Очевидно, що певне коло знань молодий вихователь отримує, ще навчаючись у вищому та середньому навчальному закладі. А доповнювати й поглиблювати одержані знання він має в безпосередній роботі у дошкільному закладі. Тож шлях до самовдосконалення лежить через ознайомлення з провідними педагогічними ідеями, одержання інформації через наукові та періодичні видання. Натомість молодий педагог не завжди готовий прийняти та практично реалізувати всі нововведення в сучасному дошкільному закладі.

Успішна педагогічна діяльність молодого фахівця залежить не лише від його професійної підготовки та особистих якостей, а й від того, в який колектив він потрапить, які умови будуть йому створені, яку методичну допомогу йому надаватимуть для того, щоб він міг розвивати ініціативність, творче начало.

«Справжнім учителем-вихователем можна стати після кількох років роботи в хорошому творчому педагогічному колективі», - писав А. С. Макаренко.

Найголовнішим чинником становлення молодого педагога є період адаптації. Процес їх адаптації до навчальної діяльності значною мірою обумовлений ступенем і характером допомоги, яку молоді спеціалісти отримують від вихователя-методиста, завідувача, від досвідченого вихователя-наставника, від ставлення до нього колег по роботі.

Здебільшого випускники педагогічних інститутів, училищ, університетів мають непогану фахову підготовку, але їм бракує знань і досвіду в питаннях методичної підготовки, діяльності колективу вихованців, ведення документації, у роботі з батьками. Молоді вихователі - це майбутнє дошкільного закладу, держави. То ж, на мою думку, дуже важливо, щоб творчий досвід, сміливість у пошуках нових технологій, молодий фахівець здобув саме в перші роки своєї педагогічної діяльності. А вихователь-методист, наставники, повинні не дати

згаснути вогню бажання, не допустити сумнівів у правильності вибраної професії. Байдушність адміністрації, легковажне ставлення старшого колеги до свого доручення можуть призвести до втрати можливості творчого зростання молодого педагога.

Щоб не допустити вищезазначеного негативного факту, адміністрації дошкільного закладу велику увагу слід приділити на перший погляд дрібниці - зустрічі молодого педагога: лагідна посмішка завідувача, доброзичливі погляди вихователя-методиста, вихователів, які свідчать, що кожен з них у будь-який момент може надати допомогу, щирі поради, підтримку.

У бесіді з молодими вихователями потрібно з'ясувати їхні нахили, бажання, інтереси. Адміністрація до наставництва залучає найдосвідченіших колег, які пам'ятатимуть, що молодому вихователю потрібні постійна товариська допомога й підтримка. Робота наставника з стажерами починається з довірливої бесіди, щоб вивчити позитивні й негативні моменти в його підготовці, накреслити напрямки допомоги. Познайомте початківця з обладнанням методичного кабінету дошкільного закладу, з колегами, які будуть працювати з ним.

Зорієнтуйте молодого спеціаліста на виконання основних завдань, а саме:

- набуття практичних навичок;
- уміння застосовувати теоретичні знання, набуті у ВНЗ, училищі, у конкретній практиці;
- набуття практичних навичок виховної та навчальної роботи з дітьми;
- засвоєння різноманітних методів навчання, вивчення передового досвіду;
- використання сучасних засобів навчання;
- залучення нетрадиційних форм і методів навчання, нових педагогічних технологій.

Різнманітні форми роботи з молодими спеціалістами впливають на розвиток пізнавального інтересу до професії, активному засвоєнню прийомів роботи з дітьми та їх батьками, позитивно впливають на удосконалення професійної діяльності.

На етапі становлення молодого педагога як спеціаліста вдосконалюється знання із психології, педагогіки, методик, вправно проводиться виховна робота; вивчаються принципи перспективного та поточного планування навчально-виховного процесу у дошкільному закладі; досконало планується навчально-виховна робота у своїй групі, методично правильно розробляються плани занять. У навчальній роботі молодий спеціаліст керується вказівками вихователя-методиста, використовує різноманітні методи, форми, прийоми, які сприяють активізації пізнавальної діяльності вихованців.

Молодий фахівець відвідує не лише заняття та режимні моменти наставника, а й інших досвідчених вихователів. У цьому велику допомогу йому повинна надавати адміністрація дошкільного закладу.

Однією з ефективних форм роботи, є «круглий стіл». Заздалегідь визначаються питання для обговорення. Кожен висловлює своє бачення в

розкритті змісту даної теми. У процесі обговорення виникає творча дискусія. Молоді спеціалісти залучаються до колективного планування одного дня.

Цікавою формою практичної роботи, є ділові ігри, розгляд педагогічних ситуацій. Розв'язання педагогічних ситуацій дає можливість запобігти недолікам, прорахункам у подальшій практичній роботі.

За весь період наставницької роботи молодий спеціаліст повинен усвідомити, що професія вихователя не знає зупинок у своєму розвитку. А для цього потрібна наполеглива творча праця на всіх рівнях, яка допоможе успішно виконувати поставлені перед дошкільним закладом завдання, сприятиме прискоренню їх адаптації.

Професійна адаптація вихователя-початківця в процесі його входження в навчальне середовище пройде успішно, якщо:

- професійна адаптація вихователя проходить в нерозривному зв'язку з процесом його особистісного і професійного розвитку;
- в організації педагогічної праці має місце максимальне врахування особистісних особливостей і рівня професійної підготовки, активна підтримка особистісного і професійного росту вихователя;
- матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу відповідає сучасним вимогам і допомагає педагогу реалізувати інноваційні підходи.

Тільки за таких умов відбудеться успішне професійне становлення.

Робота з молодими колегами приносить насолоду й наставнику, тримає на сучасному рівні педагогічної вдосконаленості, не дає затьмаритись багаторічному досвіду. А коли бачиш, що твій колишній стажер досяг вершин педагогічної майстерності, то це для наставника - найбільша радість.

Роль самоосвіти у становленні молодого педагога

Однією з необхідних умов успішного професійного зростання молодого вихователя є цілеспрямована і систематична робота по самоосвіті бо, за словами Жан-Жака Руссо, тільки вона спроможна сформувати справді ерудовану та всебічно розвинену особистість, якою, без сумніву, повинен бути освітянин. Самоосвіта вихователя-стажера має істотне значення для реалізації на практиці раніше отриманої освіти, формування вмінь професійної педагогічної діяльності.

Варто виділити декілька критеріїв готовності вихователя-стажера до самоосвітньої діяльності. Це:

- уміння вибрати напрям пошуку необхідної літератури; визначити, у якого роду публікаціях містяться відповіді на питання, які цікавлять молодого педагога; у яких періодичних виданнях можна знайти потрібну інформацію; у яких бібліографічних показниках повинна бути інформація, яка цікавить вихователя;
- здатність, впроваджуючи конкретний педагогічний досвід, уявити основну ідею досвіду, осмислити систему свого власного досвіду;
- потреба у різнобічній педагогічній діяльності як однієї із засобів підвищення рівня своєї педагогічної культури.

Відповідно до діючих нормативних документів адміністрація дошкільного закладу не повинна вимагати від педагога планування самоосвіти, але це не виключає необхідності здійснення контролю за нею з боку адміністрації. Необхідною умовою плідної роботи молодих спеціалістів є відповідна організація самоосвіти адміністрацією дошкільного закладу. Мова йде про:

- створення оптимальних умов для самоосвітньої роботи;
- організацію семінарів-практикумів для педагогів з питань використання прийомів і засобів організації самоосвітньої роботи;
- визначення конкретних вимог до вчителів стосовно самоосвіти;
- забезпечення внутрішнього контролю за цією ділянкою методичної роботи.

Що залежить від адміністрації дошкільного закладу у справі створення максимально сприятливих умов для плідної самоосвітньої роботи педагога? Це:

- збільшення вільного часу молодого педагога;
- наявність у розпорядженні вихователів бібліотека методичного кабінету, Інтернет;
- обладнаний сучасний методичний кабінет, який має бути «організуючим центром методичної роботи з педагогічними працівниками».

Важливо стимулювати самоосвітню діяльність педагога-стажера. Відмітимо деякі шляхи вирішення цієї проблеми:

- осмислення педагогічного досвіду і методичних рекомендацій з позицій науки, усвідомлення принципів, закономірностей, ідей, що лежать в основі досвіду, який вивчається, чи методичних рекомендацій;
- включення молодих педагогів в активну роботу методичних об'єднань.

Варто у планах роботи методичних об'єднань передбачити виступи молодих вихователів з певних теоретичних питань, відкриті заняття, які молоді педагоги проводять на останньому, заключному етапі стажування (у квітні-травні), та їхні творчі звіти перед педагогічним колективом. Одним із головних шляхів стимулювання самоосвітньої діяльності молодих педагогів є творча атмосфера, яка панує в педагогічному колективі.

Тому керівництво самоосвітою вихователів-стажерів тісно пов'язані з цією роботою щодо професійного виховання педагогічного колективу. Найвищою формою самоосвіти педагога є проблемний семінар, тобто організаційна форма роботи з кадрами, об'єднаними спільним інтересом до конкретних питань діяльності дошкільного закладу і прагненням до вдосконалення практики. Саме проблемний семінар — найбільш вдала форма навчання педагогів, яка поєднує перспективний педагогічний досвід, набутий багатьма педагогами, з результатами наукових досліджень, спонукає педагога вишукувати шляхи розв'язання реальних педагогічних завдань та ситуацій.

Приведу перелік завдань, які виконує молодий спеціаліст протягом першого року роботи у дошкільному закладі:

- розробка календарно-тематичного планування;
- розробка різних типів занять;
- складання характеристики на вихованця з урахуванням його досягнень;

- аналіз заняття та інших режимних моментів;
- підготовка і проведення батьківських зборів.

Форми методичної роботи з молодими фахівцями

- індивідуальні консультації;
- співбесіди;
- практичний показ;
- робота з інформаційними джерелами, Інтернетом;
- вивчення професійних запитів педагога (анкетування, тестування);
- вивчення психолого-педагогічних особливостей молодого педагога;
- практичні вправи;
- тренінги;
- ділові ігри;
- спільно з вихователем-методистом розробка планів сценаріїв, конспектів;
- рольові ігри;
- взаємовідвідування.

МОДЕЛЮВАННЯ ЛОГІЧНИХ СПІВВІДНОШЕНЬ І ОБ'ЄКТІВ РЕАЛЬНОГО СВІТУ ЗА ДОПОМОГОЮ КОНСТРУКТОРА LEGO

Одне з основних завдань розвитку розумових здібностей дітей – активізація сприйняття до наочного моделювання. Як навчальне середовище можна запропонувати конструктор LEGO DACTA. Заняття з цим конструктором викликають у дітей стійкий інтерес і користуються незмінним успіхом. Для наборів LEGO характерні висока якість, естетичність, надзвичайна міцність, безпека. Широкий вибір цеглинок та спеціальних деталей дає дітям можливість будувати все, що забажають. Конструктор LEGO DACTA – це цікавий матеріал, який стимулює дитячу фантазію, уяву, формує моторні навички.

Роботу з конструктором можна умовно поділити на дві частини:

1. Моделювання логічних стосунків (для середньої і старшої груп).
2. Моделювання об'єктів реального світу (для всіх вікових груп дошкільного закладу).

Заняття проводяться по підгрупа 10 чоловік в групі чи спеціально обладнаному кабінеті один раз в тиждень. Тривалість занять в молодшій і середній групах – 15-20 хвилин, в старшій групі – 25-30 хвилин. Перша частина занять – вправа на розвиток логічного мислення (тривалість – 10 хвилин). Друга частина – власне конструювання.

Мета першої частини курсу – розвиток елементів логічного мислення.

Основні завдання:

1. Вдосконалення навичок класифікації.
2. Вчити аналізувати логічні закономірності і уміти робити правильні висновки на основі проведеного аналізу.
3. Активізація пам'яті і уваги.
4. Ознайомлення з множиною і принципами симетрії.
5. Розвиток комбінаторних здібностей.
6. Закріплення навичок орієнтування в просторі.

Мета другої частини курсу – розвиток здатності дітей до наочного моделювання.

Основні завдання:

1. Розвиток уміння аналізувати предмет, виділяти його характерні особливості, основні функціональні частини, встановлювати зв'язок між їх призначенням і будовою.

2. Навчання плануванню процесу створення власної моделі і спільного проекту.

3. Стимулювання конструктивної уяви при створенні споруди за власним задумом – по запропонованій або по вільно вибраній темі.

4. Ознайомлення з навколишньою дійсністю.

5. Формувати уміння діяти відповідно до інструкцій педагога і передавати особливості предметів засобами конструктора LEGO DACTA.

6. Розвиток мови і комунікативних здібностей.

У молодшій і середній групах застосовують наступні види організації занять:

- за зразком;
- за картками з моделями, які додаються до конструктора LEGO DACTA;

➤ за власним задумом.

У старшій і підготовчій групах додається конструювання частини об'єкту по інструкціях педагога з подальшим добудовуванням за власним задумом і моделювання об'єктів по ілюстраціях і малюнках.

На заняттях, як наочні посібники, використовуються моделі з різних конструкторів, всілякі іграшки, ілюстрації до казок, картинки із зображенням об'єктів реального світу.

Зміст другої частини курсу ділиться на блоки: моделювання фігур людей, казкових героїв, тварин, транспорту, архітектурних споруд.

У роботі використовуються базові набори крупного конструктора LEGO DUPLO і базові набори дрібного LEGO DACTA, тематичні набори: «Водний зоопарк DUPLO», «Зоопарк DUPLO», «Динозаври DUPLO».

Оскільки немає загальноприйнятої класифікації деталей даних конструкторів, пропонуємо наступну для наборів LEGO DUPLO: цеглинка з 8 кнопочками, овальна деталь без очок.

Для наборів LEGO DACTA прийняті наступні назви деяких деталей:

- прямокутні деталі різної довжини з двома рядами кнопочок – цегла;
- прямокутні деталі різної довжини з одним рядом кнопочок – бруски;
- дзьобики;
- дзьобики навпаки.

При роботі з дрібним конструктором LEGO DACTA на столах перед дітьми ставлять коробки з цеглою і брусками – одна коробка на двох чоловік. Кожній дитині дається також набір деталей відповідно до завдання. Всі інші деталі призначені для загального користування, розсортовані і лежать в коробках на окремих столах. Діти самостійно набирають звідти деталі, необхідні для втілення їх задуму.

Моделювання логічних стосунків

Середня група

Вправи на розвиток логічного мислення в середній групі проводяться по темах:

- Класифікація.
- Розвиток уваги і пам'яті.
- Просторове орієнтування.
- Симетрія.
- Логічні закономірності.

Старша група

В старшій групі до вже відомих тем додаються «Комбінаторика» і «Безліч».

Моделювання об'єктів реальної дійсності

Молодша група

На заняттях малята II молодшої групи набувають елементарних навиків конструювання. Вони будують прості конструкції: доріжки, паркани, мости, огорожі, ворота, машини, будиночки. Діти вправляються в розпізнаванні кольору, рахунку до п'яти закріплюють поняття: «високий – низький», «довгий – короткий», «широкий – вузький», «тонкий – товстий». Починаючи з другого півріччя, проводиться гра «Що змінилось?»

Середня група

Основою для занять в середній групі є казка. Це і попереднє ознайомлення з твором, а потім конструювання його персонажів, і створення моделей героїв вже відомих казок, а потім використання їх в іграх - драматизаціях, і вигадування своїх казкових історій з подальшим конструюванням придуманих персонажів. У середній групі діти закріплюють навички роботи з конструктором LEGO DUPLO, отримані в молодшій групі, і вперше знайомляться з дрібним конструктором LEGO DACTA. З ним проводяться чотири останні заняття. Переважна форма роботи – це конструювання за задумом. Діти вільно експериментують з будівельним матеріалом. Зразок може бути показаний на початку заняття, а потім він забирається.

Старша група

В старшій групі в першому півріччі хлопчики займаються лише з конструктором LEGO DUPLO. Головні теми – «Транспорт» і «Архітектура». Основні форми роботи – моделювання за зображенням предмету і за задумом. Відмінна риса моделей транспорту, що споруджуються дітьми цього віку, – розмір і складність. Особлива увага приділяється блоку «Архітектура». Після попереднього заняття – конструювання за задумом – проводиться заняття по умові. Наприклад, конструювання двоповерхового будинку з крильцем і балконом. Потім вже слідує конструювання по зображеннях. Провідна лінія – ознайомлення дітей з дерев'яною і кам'яною архітектурою – будівництво воріт, церков, дзвіниць.

У другому півріччі в старшій групі починається робота з дрібним конструктором LEGO DACTA. На перших заняттях відпрацьовуються конструктивні навички побудови простих форм і нескладних об'єктів, міцного скріплює частин конструкції, моделювання плавних ліній об'єктів, а також діти знайомляться з різноманітністю деталей і їх можливим використанням.

У старшій групі форми організації занять найрізноманітніші: конструювання за заданими умовами, по зображенню, за задумом.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Інструктивно-методичні рекомендації «Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі» Лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти №1.4/18-3082 від 26.07.10 року

Організована трудова діяльність дошкільників має велике розвивально-виховне значення впродовж усього дошкільного дитинства, хоча суспільної значущості набуває значно пізніше – у дорослому віці. Праця як вид діяльності приваблює дошкільників завдяки таким чинникам: прагнення до самостійності, про яке дитина заявляє вже на 3 році життя, та інтерес до життя і праці дорослих, схильність до наслідування і згодом – досягнення продуктивного результату діяльності.

Саме організована трудова діяльність дітей дошкільного віку здатна забезпечити формування у них елементарної готовності до праці, яка виявляється у позитивному ставленні до дорученої або самостійно обраної справи, інтересі до неї, зацікавленості в успішному виконанні. Даний аспект особливо актуальний у зв'язку із підготовкою дошкільників до систематичного шкільного навчання й упровадженням обов'язкової дошкільної освіти дітей 5-6 (7) - річного віку.

При організації цього виду діяльності у дошкільному навчальному закладі педагог має враховувати її специфіку. Дитяча праця тісно пов'язана з грою: вона виникає з гри, мотивується певними ігровими потребами, далі розгортається у межах предметно-практичної діяльності й спершу зосереджена на процесі, а не на результаті. Поступово, по мірі систематичного залучення дітей до різних видів трудової діяльності не лише через гру, а й спеціальні організаційні форми праця відокремлюється від гри, набуває самостійного значення. Вона стає першим випробуванням сил, вправлінням у практичному діянні, де відбувається розуміння значущості праці для близьких та оточуючих людей, усвідомлення відносин відповідальної взаємозалежності й обов'язковості підпорядкування загальноприйнятим нормам, формується працелюбність, відчуття радості від корисності власної праці, а також є

можливості для емпатійних проявів, виявлення ініціативи, наполегливості, самовладання тощо.

Організація трудової діяльності у дошкільному навчальному закладі спрямовується на вирішення низки завдань пізнавального, соціально-морального, емоційно-ціннісного, мовленнєвого, фізичного, креативного розвитку: ознайомлення із працею дорослих; формування уявлень про соціальну значущість праці; виховання на цій основі інтересу й поваги до праці інших людей, бажання долучатися до посильної трудової діяльності; формування мотиваційної готовності до трудових зусиль; формування елементарних трудових умінь і навичок; стимулювання до творчого застосування здобутих знань та умінь у реальних життєвих ситуаціях; збагачення досвіду соціальної комунікації у процесі організованої і самостійної трудової діяльності; вдосконалення життєво важливих рухів, розвиток фізичних якостей та ін.

З метою розв'язання поставлених освітніх завдань педагоги дошкільного навчального закладу планомірно залучають дітей до різних видів праці:

- самообслуговування;
- господарсько-побутова;
- праця у природі;
- ручна (художня) праця.

Зазначені види організованої трудової діяльності реалізуються у таких організаційних формах освітньої роботи:

- трудові доручення;
- чергування;
- колективна праця.

Доручення використовуються на кожному віковому етапі в усіх видах праці, протягом усього дня. Вони, як правило, надходять від дорослого, різноманітні за складністю (прості, складні), способом організації дітей (індивідуальні або спільні), часом виконання (короткотривалі, епізодичні, довготривалі). Вихователь пропонує дітям різні за змістом доручення: пов'язані з іграми, організацією занять і побутових процесів, виконанням окремих прохань дорослих або дітей.

Чергування як більш складна форма організації праці у порівнянні з дорученнями запроваджуються з 5-го року життя. З урахуванням вікових та індивідуальних можливостей діти поступово залучаються до чергувань у куточку живої природи, по заняттях, в їдальні, ігрових осередках та ін. На початковому етапі чергування організуються як праця дітей поруч за визначеним педагогом колом обов'язків і дій, а в подальшому дітей привчають

самостійно домовлятися про розподіл завдань й нести спільну відповідальність за кінцевий результат.

Колективна праця організовується з дітьми старшого дошкільного віку 1-2 рази на тиждень. У такий спосіб частіше організується господарсько-побутова, художня, праця у природі. Для колективної праці діти можуть бути організовані як фронтально (всією групою), так і підгрупами. Важливо враховувати індивідуальні особливості дітей при об'єднанні їх для колективної праці. Зокрема, доцільно об'єднувати дітей високого рівня співробітництва, активних з однолітками низького рівня, які їм симпатизують, більш пасивними у взаєминах, а у різновікових групах варто до колективу старших дошкільників залучати молодших за віком для взаємозбагачення життєвого досвіду дітей обох вікових категорій.

Для організованої трудової діяльності дітей у розпорядку життєдіяльності визначається зручний час: у ранкові та вечірні години, під час прогулянок у I та II половині дня, у періоди підготовки до прийому їжі, занять і після них, вільної діяльності між окремими режимними процесами та ін.

Керуючи організованою дитячою працею, педагог спочатку формує у дітей достатній рівень виконавської дисципліни і виконавських дій. З цією метою, починаючи з молодшого дошкільного віку, він застосовує близьку розумінню і потребам самих дітей мотивацію праці, зразок способу виконання основних дій і користування приладдям, пояснює послідовність операцій, допомагає у об'єднанні дітей для спільного виконання завдань та розподілі обов'язків, у виконанні трудових дій, підтримує кожну дитину вагомими для неї заохоченнями, схваленнями, у т.ч. в присутності однолітків чи батьків, при необхідності дає коректні поради і зауваження. Старших дошкільників необхідно послідовно і систематично підводити до більшої самоорганізації, самоконтролю. Для цього вихователь частіше звертається до досвіду самих дітей, пропонує їм обґрунтувати важливість задуманої або дорученої справи, обрати раціональні способи виконання трудового завдання й попіклуватися про забезпечення своєї діяльності необхідним інвентарем та матеріалами, об'єднатися у групи й розподілити роботу з урахуванням можливостей та уподобань кожного, заохочує будь-які прояви співчуття, взаємодопомоги, ініціативи. Підводячи підсумки дитячої праці, важливо акцентувати увагу дітей на ретельно, старанно виконаній роботі, що не лише приносить користь, а й піднімає настрій як іншим людям, так і самим виконавцям. При цьому не слід обходити ситуації, коли в результаті чиєїсь недбалості постраждали чи могли постраждати інші. Це сприятиме запобіганню подібних прорахунків у майбутньому, адже переживши неприємні відчуття ніяковості, провини, сорому, дошкільники чіткіше уявлятимуть негативні наслідки

безвідповідального, формального виконання завдання, прагнутимуть надалі уникати помилок.

Використання різних видів і форм організованої трудової діяльності дошкільників змалку пробуджує у них стійкий інтерес і потребу в продуктивній діяльності, що є основою для свідомого наповнення власного буття змістовною, особисто й суспільно корисною самостійною трудовою діяльністю.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОПОПШ
Зам. №1299 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1